

I
8 Subat 1972

Devlet Nüshası

TÜRK FOLKLO ARASTIRMALARI

KASIM 1972

İÇİNDEKİLER :

- Toplumsal Değişim ve Çözülen Folklor Kaynakları Ergün SARI
Behçet Kemal Çağlar'dan Anılar Kâzım YEDEKÇİOĞLU
Kaybettiğimiz Değer : Şair Diplomat Cemil Miroğlu R. Ekrem KOÇU
Karagöz Ekibimiz Fransa'da Büyük İlgi Gördü İhsan HİNÇER
Malatya'da Koç Koyurma (Koç Katımı) Ahmet ŞENTÜRK
Kimi Hayvanlar Üzerine Türkü Dr. Mehmet TUĞRUL
Saz Şairleri : Tasbaz Ali Prof. Dr. Sükrü ELÇİN
Van'da Düğün âdetleri: Kız İstemeden Gerdeğe Değın Nedim ORTA
Türk Hamamı Gelenekleri ve Eşyaları Sergisi T.F.A.
Yalova'nın Bazı Köylerinde Halk Hekimliği Ayşegül DEMİRHAN
Halk Şiirimizde Keklik Ali Esat BOZYIĞIT
Afyonkarahisar Yemekleri — 3 — İrfan Ünver NASRADDINOĞLU
Âşık Merdanoğlu Nizamettin ONK
Bir Hatay Masalı : Söz Satan Adam Dr. Hekim Edip KIZILDAĞLI
Sivas'ın Acıyurt Köyünden Derlenen Maniler — 4 — Doğan KAYA
İkinci Basıkısı Yapılan Sayılarımız — Dergimizin Satış Yerleri

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 280

KURUŞ: 250

321
İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKARILAN HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

YUVANIZIN
İŞ YERİNİZİN
BÜTÜN TEMİZLİK
İŞLERİNİZİN
EN ÜSTÜN
TEMİZLİYİCİSİ

ÇAM
KOKULU
LİKİT

Mobil DETERJAN

(Folklor : 121)

8 Subat 1973

Üshası

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

KASIM 1972

İÇİNDEKİLER :

- Toplumsal Değişim ve Çözülen Folklor Kaynakları Ergün SARI
Behçet Kemal Çağlar'dan Anılar Kâzım YEDEKÇİOĞLU
Kaybettiğimiz Değer : Şair Diplomat Cemil Miroğlu R. Ekrem KOÇU
Karagöz Ekibimiz Fransa'da Büyük İlgi Gördü İhsan HİNÇER
Malatya'da Koç Koyurma (Koç Katımı) Ahmet ŞENTÜRK
Kimi Hayvanlar Üzerine Türkü Dr. Mehmet TUĞRUL
Saz Şairleri : Tasbaz Ali Prof. Dr. Sükrü ELÇİN
Van'da Düğün âdetleri: Kız İstemeden Gerdeğe Değün Nedim ORTA
Türk Hamamı Gelenekleri ve Eşyaları Sergisi T.F.A.
Yalova'nın Bazı Köylerinde Halk Hekimliği Ayşegül DEMİRHAN
Halk Şiirimizde Keklilik Ali Esat BOZYİĞİT
Aydınkarahisar Yemekleri — 3 — İrfan Ünver NASRADDINOĞLU
Aşık Merdanoğlu Nizamettin ONK
Bir Hatay Masalı : Söz Satan Adam Dr. Hekim Edip KIZILDAĞLI
Sivas'ın Acıyurt Köyünden Derlenen Maniter — 4 — Doğan KAYA
İkinci Basıksı Yapılan Sayılarımız -- Dergimizin Satış Yerleri

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 280

KURUŞ: 250

yalnız
değilsiniz

TÜRK TİCARET BANKASI'nın

GARANTİLİ ÇEKLERİ

DAİMA YANINIZDADIR

SUBELERİMİZ SİZİ BEKLİYOR

**TÜRK
TİCARET
BANKASI**

1868 - 1972

ASIRLIK TASARRUF BANKASI

**EMNİYET
SANDIĞI**

ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
ZENGİN İKRAMIYE
SOSYAL HİZMET

(Folklor : 122)

**EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA**

AKBANK

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

NO. 280

KASIM 1972

YIL : 24 — CİLT : 14

Toplumsal Değişim ve Çözülen Folklor Kaynakları

Yazan : Ergün SARI

Bir ulusun insanî değerlerini tarihsel bir süreç içerisinde ele alıp inceleyen folklor disiplininin çalışma alanına giren folklorik öğeler, her ulusun ulusal kültürünün temel taşıdır. Kendi insanî değerlerinden kaynaklanmayan bir ulusal kültür düşünmek olanaksızdır. Bu açıdan folklorik öğelerin derlenip toparlandığı folklor kaynaklarının zaman karşısındaki durumları ulusal kültür açısından bir hayli önem taşır.

Folklorik öğelerin kaynağı kuşkusuz ki insandır. Davranışları ve inanışları zaman - zemin ikilisine bağlı olan insanın bu öğeleri az bir kayıpla taşıması onun içerisinde yaşadığı toplumun sosyo-ekonomik açıdan değişim hızına bağlıdır. Bu hızla göre folklorik öğelerin taşıyıcıları bu öğeler üzerinde değişiklikler yaparlar. Dinamik folklor anlayışının doğmasına yol açan böylesi katışımlar folklorik öğelerin temeli olan "gelenek" kavramına ters düşmediği sürece ulusal kültür açısından bir tehlike ortaya çıkarmaz. Ancak Türkiye gibi henüz kendi geleneklerine yaslanık çağdaş kültürü oluşmamış bir ülkede, kül-

tür de tüm diğer üst yapı kurumları gibi kozmopolit el kültürünün etkisi altındadır. Bu durum bize özgü koşullar altında gelişip değişen folklorik öğelerin taşıyıcısı topluluk birimlerine bir göz atmayı ve içerisinde bulunduğumuz sürekli değişim karşısında bu toplulukların durumlarının ne olduğunu saptamayı zorunlu kılmaktadır.

Folklorun coğrafya ile değil de insanla ilgili olması folklorik öğeleri taşıyabilecek insanların kesin bir tanımının yapılmasını gerektirmiştir. Gerek bizde ve gerekse batı toplumlarında bu amaçla önerilen "halk" kavramı üzerinde kesin bir anlaşmaya varılamamasının nedeni, bence, her toplumun tarih içerisinde geçirdiği "değişim evreleri"nin farklı olmasıdır. Bu açıdan batı toplumları için önerilen "aşağı tabaka insanları" karşılığı bir "halk" kavramının bizim açımızdan herhangi bir değeri yoktur ve olamaz da. Çünkü biz tarihin her döneminde temelini "grek-lâtin" hümanizmasından alan batı değerlerinden farklı değerlere sahip olmuş bir ulusuz. Bu açıdan batı değerlerinden farklı olan değerlerimizi batı ölçüleri içerisinde değer-

lendirmeye kalkmamız gülünç olur. Bir Yunus Emre, ya da bir Dadaloğlu batı için ne ifade eder? Bizim kendimizi değerlendirmizde bu ölçüt bizi bağlamaz. Bizim için önemli olan bir Yunus Emre ya da bir Dadaloğlu'nun bizim için ne ifade ettiğidir.

O halde Türkiye açısından "halk" söz-cüğünden ne anlamalıyız ?

Soyut plânda söyleyecek olursak folklor açısından halk, bence, geçmişte kültür değişikliklerinin en az etkili olabildiği bu yüzden de geleneksel söyleyiş, inanış ve davranış biçimlerini çok az bir kayıpla günümüze dek sürdürebilmiş kitlelerdir. Bizde böylesi, yapısal değişimin en az etkili olabildiği, kitleler köylülükte yaşayan insanlarımızdır. Batının feodal toplumlarından çok noktada ayrılan Osmanlı Toplumunda kendine özgü ekonomik birer birim görünümünde olan köylülük gerek Osmanlı Toplumunun yükselme döneminde ve gerekse gerileme ve çözülme dönemlerinde dış etkilere kapalı bir yaşam sürdürmüştür. Bu sözlerim Osmanlı Toplumunda köylülüğün ta 1299'daki şekliyle düşünüş, davranış ve inanış biçimlerini sürdürdüğü anlaşılmasın. Kuşkusuz köylülüğün yaşamında da zamanla birtakım değişiklikler olmuştur. Ama bu değişiklikler eski geleneklerin yozlaştırılıp bir kenara atılması biçiminde değil tam aksi onların yanı sıra zamanla gelenekleşecek olan yeni yeni birtakım değerlerin oluşturulması biçiminde olmuştur. 1839 Tanzimat hareketiyle resmi olarak başlatılan batılılaşma hareketleriyle giderek insani değerlerine yabancılaşan bir toplum içerisinde de köylülüğümüz bu niteliğini sürdürmüştür. Soyut ne istediğini bilmez Osmanlı batıcılığında somut ne istediğini bilir Cumhuriyet batıcılığına sıçrandıktan sonra batı değerlerinin ithali yerine uygarlığın ürünlerinin toplumumuzda kullanılmasını sağlamak gayesiyle girilen çabalar kısa zamanda toplumsal bünyede etkilerini göstermeye başlamış, kapalı köy ekonomisinin kırılmasıyla köylülüğün yapısal bir değişim içerisine girmesi sağlanmıştır. Özellikle 1950'den sonra yapılan yollarla köy - kent ilişkilerinin sıklaşması, bunun bir sonucu olarak köylülükte başlatılan "kendi tüketimi için üretim" yerine "pazar için üretim" in getirdi-

ği yeni ilişkiler bu yapısal değişimin sosyal bünyede de yansımaya yol açmıştır. Kent kültürünün köye taşınması, köy yaşamının, köy davranışlarının kent ölçütlerine göre değerlendirilmesi geleneksel öğelerin çözülmesine neden olmuştur. Bu süreç köy - kent ilişkilerinin sıklaşmasıyla daha da hızlanmıştır. Bizim sosyal koşullarımızın belirlediği (folklor açısından) "halk"ın böylesi bir değişim içerisine sürüklenmesi, folklor - ulusal kültür ilişkileri çerçevesinde bu değişime ulusal kültürümüzün oluşum sürecini etkileyebilecek bir nitelik kazandırmıştır. Değişimin akla durgunluk veren bu hızı karşısında folklorik öğelerin değerlendirilmesindeki hızın günlüklüğü gider ayak tehlikeyi daha da arttırmakta ve sorunu daha güncel bir duruma getirmektedir.

Bizdeki folklor çabalarının kurumsal ya da gurupsaldan çok bireysel olması, bu bireysel çabaların değerlendirileceği bir merkezin varlığını gerekli kılmaktadır. Bugüne değin bu görevi üstlenmiş ve folklorla gönül vermiş aydınlarla her dönemde kapısını açık tutmuş olan "Türk Folklor Araştırmaları"nın son kâğıt zamları karşısında yayını aksatma tehlikesiyle karşı karşıya gelmiş olması, Türk Folklor Kurumu'nun çıkarmakta olduğu "Folklor" un ise kaplumbağaya hızıyla böylesi bir görülden irak olması soruna biraz daha önem kazandırmaktadır.

Bu durumda ne yapılabilir ?

Ulusal kültürümüzün dayanağı olabilecek temel taşları ayıklayan sosyal gelişime karşı çıkmaya ya da onu yavaşlatmaya olanak yok. Bu tarihin akışına karşı gelmek demek olur ki hem gülünçtür hem de buna insanın gücü yetmez. Demek ki yapılması tasarlanacak şey gelişime rağmen olacaktır. Bu çabalar yeterli olabilir ?

Her şeyden önce Folklor kuruluşlarının ya da dergilerinin devletçe desteklenmesi, ilân ya da abone yoluyla ayakta tutulması bir zorunluluktur. Bunun yanı sıra daha çok vakit alan araştırıp senteze varma çabalarını bir kenara iteleyerek şimdilik derleme çabalarına ağırlık vermek (Bu derleme çabalarının gerçekleştirilmesi için gerekli olan finansmanın yine devletçe karşılanması gerekmektedir)!

Behçet Kemal Çağlar'dan Anılar

Yazan : Kâzım YEDEKÇİOĞLU

Vefa Poyraz Lisesi Müdürü

Belirgin niteliği Behçet Kemal'in Atatürk'le dopdolu oluşu idi. Atatürk'ün daha doğrusu bir deyimle Atatürkcülüğün "fenafilgazisi idi. Bu tutkusunda O'nun içtenliğini sinamak isteyen Atatürk, adını karıştırmaksızın bir şiiryazmasını emrederken "Benim adım senin meşkin mi efendi?" diyecek olur. Cevap yapılmıştır : "Beni coşturan senin aşkın efendim"

Atatürk ve Atatürkcülük, eski deyim ile O'nun "alâmet-i farikası" idi. Fakat Çağlar ne çanak yalayıcı oldu, ne de "eyyam perest". İlk günden, sen nefesine kadar yaşantısı boyunca ülkücü, Atatürkcü kaldı; öyle yaşadı. Gönülünü, sanatını, kalemmini Atatürk'e Atatürkcülüğe adadı; ama kiraya vermedi, satmadı. O'nun bu ülkücü davranışının aksini kimse iddia edemez, belgelendiremez sanırım. Yüz akı ile geçen sınavlarını, örnekler katarak yaşantısında çoğalttı, hoşafsoğutuculuk, yağcılık bilmedi. Kırıldığı oldu, fakat eğilmedi.

Parlamentoya girebilmek için öpmedik etek, dökmedik yüzü suyu bırakmayanların eşik aşındırdığı bir ortamda O "Alın külahımı, eyvallahı da içinde!" diyecek menâcâretini gösterdi. Padesüsünü koluna alıp B.C.M.M. den çıkarken arkasına dönüp, bir defa olsun, bakmadı bile. Güdük kalemiyle "Vatan"a geçip ekme parasını çıkardı. Acaba kaç kişi Behçet Kemal'in bu jestini yapabilmıştır parlamento hayatımızda ? Kaç er kişi gösterilebilir ? Şöyle, belleğini gerilere, uzaklara götürmeye çalışıyorum da bir H. Atif Kuyucak'ı bir de K. Taşkent'i hatırlıyorum, Birincisi Üni-versitedeki hazır kürsüsüne; diğeri de iş hayatına dönmüştü.

Behçet Kemal esasen etikete, mevkie zafarı olan bir kişi değildi. Oturduğu yerden almayı değil; şerefi, oturduğu yere veremeyi bilen kişi olarak yaşadı. O'nun için de koltuğun "Büyük" yaptıklarına elovalamak, "hulûs çakmak" nedir bilmedi. "Amâl-i erbaa"ya gelmeyen duygusallığı böylesi küçüklüklerden kendini daima uzak tuttu. Esasen Atatürkcülüğün bir niteliği de bu değil midir ?

Millî değerlere karşı, Atatürk'ün eser ve devrimlerine karşı gösterilen saldırıların, onlardan verilecek tavizlerin ekmeğinden olmak pahasına, gözünü kırpmadan karşısına çıktı, karşılına dikeldi, hem de erkeğe!..

Başında bulunduğu ordusu ile düşmandan kurtardığı Uşak'ta, uşak ruhluların attığı taşla yaralanan İnönü'ye, O'nun şahsında incinen Atatürkcülük ruhuna arka çıkan haykırışı "eyyam perest" olmayışının kanıtlarından bir başkası değil midir?

Ekmeğinden edilmesi karşısında : "Hayatımda sana bir yardımım dokunmadı. Benim yüzümden ekmeğinden olduğuna çok üzülüm" diyen İnönü'ye : "Atatürk'le birlikte kurtardığımız yurdun vatandaşı, tek başımıza İkinci Cihan Harbinden burun kanamadan çıkardığımız bir neslin mensubu" olarak "Siz bir davaya başınızı korken ben maaşımı koymuşum çok mu?" deyişi, ibresi Atatürk ülkücülüğü olan tutkusunun, içtenliğinin bir başka kanıtı değil midir?

Sevenlerinin çokluğu kadar, Behçet Kemal'i sevmeyen çevrelerin varlığı da bir gerçektir. O'nu sevmeyenlere, hoşlanmayanlara bakın; sevmeyişleri, beğenmeyişleri, Behçet Kemal'in kişiliğinden geliyor değildir. Cana yakınlığı, hoşsohbetliği, içtenliği, ikbale, mevkie boşvermişliği öylelerinin yüzde birinde bile bulunmayan üstün niteliklerdir. Bunları onlar da bilirler. Bilirler de Behçet Kemal'i asıl tutmadıkları, sevmedikleri O'nun ülkücülüğünden, Atatürkcülüğündendir. Onlar Atatürk'ü sevmedikleri için Behçet Kemal'i sevmeler, beğenmezler; hattâ içten O'na düşmandırlar. Ozan vaktiyle dururken boşuna mı demiş :

"Çekemez erbarı kemali nakıs olanlar
Rencide olur dide-i huffâş Ziya'dan"

1954 seçimlerinde o devrin iktidarının Afyon Milletvekilliğini elinin tersi ile itişti de "koltuk düşkünü" olmadığını bir başka kanıtı değil midir ?

Behçet Kemal'in gerek bu yönü, gerek sanat yönü üzerinde çok şeyler yazılacak,

çok şeyler söylenecektir. Bunları bu işlerin "erbabı" elbette yerine getirmeyi zevkli, vicdani bir ödev sayacaktır. Bizimkisi ne Behçet Kemal'i övmek ne de olduğundan başka türlü göstermeye kalkmaktır. Esasen Behçet Kemal'in böyle bir şeye ihtiyacı yoktur. Bizimkisi söze bir giriştir. Yoksa "Gülü tarife ne hacet, ne çiçektir biliriz" ilâmı yeniden ilân olacak değildir elbette.

Sene 1962. Kayseri'de Türk Kültür Derneğinin bir şubesini açıyoruz. Genel Başkan Behçet Kemal'i, açılış törenine davet ettik. Orduveindeki toplantıda güzel bir konuşma yaptı. Hakkında iltifatları da ihmal etmedi. Beni Halkevleri müfettişliğinden, Kurultaydan tanıır. Yönettiğimiz Halkevi dergisi Erciyes'e olsun, sonraları kendimizin çıkardığı "Yeni Erciyes"e olsun yazı ve şiir yardımını esirgemezdi. Akşam, Şeker Fabrikasının Gölbaşı'nda ziyafetimiz var şerefine. Şiirler fıkraları, hikâyeler anılarını, anılar esprisleri kovalıyor konuşmalarında. Arkadaşlar, yemeyi içmeyi bıraktı Çağlar'ı dinliyor. O anlatıyor : "27 Mayıs'tan hemen sonra, Cemal Paşa beni istemiş, gittim. Ayağa kalkarak, gürleriyle karşıladı Çankaya'daki odasında. İstanbul'daki bir konuşmamdan bahsetmişler kendisine. İçeri girer girmez :

—Şair dedi haber aldım; geçen gün İstanbul'da bir konuşma yapmışsın, bütün İstanbulluları ağlatmışsın.

Cevabı hemen yapıştırdım :

— Düşük iktidar on yıl milletin anasını ağlattı; ben İstanbulluları bir gün ağlatmışım çok mu Paşam?"

★

Faruk Nafiz, Edebiyat öğretmeni olarak 1922 de ilk defa Kayseri'ye tayin edilmişti. 1924 e kadar lise'de Behçet Kemal'in hocasını da yaptı. Faruk Nafiz'in edebî şöretini ilk sağlayan "Han duvarları" Uluşlu'dan Kayseri'ye yaptığı yolculuğun duyuları. Sözü Faruk Nafiz'e getirdi Çağlar. Şiir hevesindeki hocasının yol ve yön göstereceğini, Faruk Nafiz'in o zamanki aşkına ait anıları anlattı, mısralarını okudu ve 10. yıl marşının hikâyesine ve hocasına ait başka bir ilgili anıya geçti. 10. yıl marşı, kendisi ile Faruk Nafiz'in imzalarını taşıyor. Marşın iki imzalı oluşunu o zaman yadırgadığımızı, bunun nasıl olduğunu

sormuştum yemekte, anlattı :

"Cumhuriyetin 10. yılı için açılan marş yarışmasında Faruk Nafiz gibi ben de bir şiir göndermiştim. Hocamınki de benimki gibi 7+7=14 lükmüş, jüri, gelen şiirleri incelemiş, bizim ikimizinkini beğenmiş. Lâkin ikisinden birinin tercihinde keşin karar verememiş. Nihayet, Hasan Âli'nin mi, Recep Peker'in mi teklifi akla yatkin gelmiş. Nakaratlar Faruk Nafiz'inkinden ahlısın; dörtlükler de Behçet Kemal'inki olsun demiş. Ertesi gün, parti Genel Sekreterliğinden gelen çağırı üzerine R. Peker'e gittim ve teklifi kabul ettim. Böylece 10. yıl marşı yazılmış oldu."

Sözü hocasından açınca "Durun dedi size bir başka anımı anlatayım" :

Bir bahar günü erken çıktım; şöyle etrafı seyrede ede, ağır ağır Robert Kolej'e, dersime gidiyorum. Bir müddet gittim; baktım ilerden Faruk Nafiz geliyor. Beni görünce yol değiştirmek için sağa sola bakındı; lâkin sapaçak bir yol yoktu. Üç dönemlik D.P. Milletvekilliğinde Hoca'nın hiç sesi soluğu çıkmamıştı. Fırensiz gidişlerde olsun, Tahkikat Komisyonu kurulduğunda olsun ağzından bir defacık "ya velâ" çıkmamıştı. Daha önce başka yerlerdeki karşılaşmalarımızda Hoca'yı iğnelemiş, sert tarizlerde bulunmuşum. Bu tarizlerimin her defasında kendisinden söz almıştım. Bu defaki karşılaşmadan kurtulamayan hocaya elini uzatır uzatmaz :

— İyi ki rasladım Hocam dedim, ben de deminden beri belleğimi zorlayıp duruyordum da bir türlü çıkaramıyordum. Hani senin "Han duvarları'nda" iki dörtlük vardı :

*Garibim namıma kerem diyorlar
Aşkıma el almış harem diyorlar
Hastayım derdime verem diyorlar
Maraşlı Şeyhoğlu...*

dedim. Neydi hocam bu mısram sonu, tekarlar mısın?

"Satılmışım ben" dedirteceğim Faruk Nafiz'e... Anladı tabii hınzırlığı; hiç o dallara basmadı; havadan sudan bahsetti yürüdü.

Korkunç bir zekâ kıskacı idi de Çağlar. Yime bizi hayli güldürmüştü .

★

Üçüncü anı, bir fıkra, "Övünmek gibi olmasın ama Kayseriliyim" kitabımızdan

Kaybettiğimiz Bir Halk Şiiri Aşığı:

Şair Diplomat Cemil Miroğlu

Yazan : Reşat Ekrem KOÇU

Bir Şair Diplomat olan Cemil Miroğlu, 22 Ağustos 1971'de vefat etti. Son vazifesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin Hartum Elçiliği idi, ağzında Türkçenin en güzel nağmeleri, yüreğinde vatanın coşkun sevgisi ve hasretiyle yıllarca kaldı Sudan'da. Sadece bir siyasi değil, bir kültür temsilcisi olarak. Bir küçük örnek, Fransa Elçiliğinde Fransız edebiyatının onun kadar bilen yoktu ve meselâ Baudelaire'i (Bodler'i), Verlaine'i (Verlen'i) onun kadar duyararak okuyan belki Fransa'da az bulunurdu.

Hâfızası Türk Edebiyatının hazinesiydi. Hartum'da Fuzulî'nin meşhur bir gazelinin

aynen aldık.

Behçet Kemal'in radyoda yaptığı İllerin özelliklerinden bahseden seri konuşmaları sırasında Kayseri Milletvekili olarak bulunan Ömer Taşçıoğlu :

— Yeğen der, bizim Kayseri'ye ne zaman sıra gelecek?

Çağlar :

— Amca der, inşallah en kısa zamanda.

Uzun zaman geçtiği halde Kayseri'ye bir türlü sıra gelmez. Bir ara Behçet Kemal'e tekrar karşılaştığımızda Taşçıoğlu :

— Yeğen der, ne oldu bizim Kayseri ?

Çağlar :

— Gecikti ama amca, bu hafta muhakkak..

O hafta Behçet Kemal konuşmasını hakikaten yapar.

Çağlar'ın konuşmasını Kayseri'den dinliyen Taşçıoğlu, ertesi gün şaire çektiği telde :

— Yeğen der, konuşmanı dinledim. Çok güzeldi. Yalnız, bir şeyi anlamadım; Kayseri'yi övdün mü, yerdin mi?

Her ikisi de göçtü gitti. Tanrı gani gani rahmet eylesin.

Atatürk'ün ölüm yıldönümlerinde Çağlar'sız Atatürk, bükük boyunların içlerini daha derinden burkuyor. Duyup ta dile getiremediklerimizi en güzel, dizilerle yansıtılmış görmek, karanlıktaki yolunun ürmit ışığı gibi oluyordu. Kim ne derse desin ama Çağlar gibisine herhalde bu toplumun çok, ama cidden çok ihtiyacı var. Bilmem o boşluk kolay kolay dolar mı?

bir koro halinde okutmuş, teypte aldırılmış, o şeridi vatanındaki dostlarına armağan olarak yollamıştı :

*Beni candan usandırdı,
cefâdan yâr usanmaz mı?
Felekler yandı âhımdan,
murâdım şem'i yanmaz mı ?*

O dostlar, o şeriti, İstanbul, yehut Ankara Radyolarından birine emaneten verseler de, bir sefercik programa konsa, otuz küsur milyonluk Türkiye ayağa kalkar vecd içinde. İşte benim aradığım kültürlü adam böyleleridir.

Miroğlu için "Şair" dedim. Bu daracak yerde bir konuşmasını nakledeyim :

*Candan geçip aşk iline
Eren insanın kuluyum;
Yârini canından aziz
Gören insanın kuluyum.
Çekip aşkın belâsını,
Aramadan devâsını
Sefâ deyip cefâsını
Süren insanın kuluyum.*

*Ateş olsa da her yanı,
Yeri boyasa da kanı,
Böyle âşık olmayanı
Yeren insanın kuluyum.
Hiçe sayıp bedenini,
Hem canını hem tenini,
Aşk yolunun dikenini
Deren insanın kuluyum.*

*Aşkın ahdi peymanı,
Budur ey Miroğlu tanı,
Yör yoluna cismü canı
Veren insanın kuluyum.*

Ölümünün yıl dönümünde dostları toplanıp kabrini ziyarete gittiler. İçlerinde bir kadın sesi ağlıyordu, o da bir şair, Şükûfe Bigat :

*Renkli, güzel hıyalın dünkü gibi dirdir,
Üzülme, rahat uyu; sanma ayrılabılır
Ne zaman, ne topraklar, ne mermerler ne taşlar;*

"Ayrılık sevgilerin bittiği yerde başlar!..."
(26. 9. 1972 T. li Tercüman'dan)

T.F.A.'nın Notu : Miroğlu, dergimizin 24 yıllık abonesi idi. Halk Şiiri ve Doğu Anadolu Aşıkları hakkında bir de eser hazırlıyordu. Allah rahmet eylesin.

Türk Gölge Sanatı :

Karagöz Ekibimiz Fransa'da Büyük İlgı Gördü

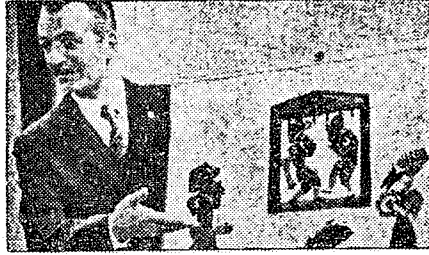
Yazan : İhsan HINÇER

Paris Büyükelçimiz Hasan Esat Işık ve Dışişleri Bakanlığı Kültür Dairesi Genel Müdürü Semih Günver'in yerinde ilgileriyle, Uluslararası bir festivalde Türk dehası, espirisi ve yaratıcılığının eseri olan Karagöz her yönü ile tanıtılmış ve başarılı ekibimiz yurda 2 madalya alarak dönmüştür.

Fransa'nın Charleville - Meziere şehrinde 22 - 28 Eylül 1972 arasında yapılan 11. Uluslararası Kukla ve Gölge Oyunları Festivali'ne bütün şehir resmî makamları, halkı, okulları ve hertürlü imkânları ile coşkun bir şekilde katılarak kutlamıştır.

Otuz kadar milletin ekipleri, doğunun ve batının en güzel kukla ve gölge örneklerini vermeye adanmış şehre Eylül ayında gelmeye başlamışlardır. Ayrıca dünyanın dört bucağından böyle bir fırsattan yararlanmak ve festivali görmek üzere geniş bir meraklı kitlesi de şehrin otel ve pansiyonlarını doldurmuş, yer kalırsa ziyaretciler Fransız aileleri tarafından misafir edilmişlerdir. Fransa Hükû-

metinin her bakımdan desteklediği bu festival ve kongre Unima - France tarafından organize edilmiştir.

Borcaklı Karagöz perdesi önünde bilgi verirken

Milli Kütüphane Genel Müdürlüğü Müzik ve Güzel Sanatlar Müdürü Ahmet Borcaklı festival komitesinden şahsen aldığı daveti ilgili Türk makamlarına duyurmuş, bunun üzerine kendisi ve doktor Metin And festivale katılacak Türk ekibinin hazırlığı için görevlendirilmişlerdir. Program şu şekilde plânlanmıştır.

- 1 --- Karagöz Temsili
- 2 --- Türk Kuklası Temsili
- 3 --- Bilimsel Bildiri
- 4 --- Kitap ve diğer döküman sergileri
- 5 --- Karagöz Filimleri gösterisi
- 6 --- Karagöz Figürleri Sergisi
- 7 --- Karagöz Band kayıtları dinletimi

Karagöz ve Kukla oynatıcısı olarak İstanbul'dan Talât Dumanlı ve eşi Bn. Süreyya Dumanlı öngörülmüş, kitap ve diğer dökümanlar Millî Kütüphane Koleksiyonlarından seçilerek sergiler bizzat Ahmet Borcaklı tarafından hazırlanmıştır. Filmler ise Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü Film Arşivinden temin edilmiştir. Bilimsel Bildirinin de Doktor Metin And tarafından hazırlanıp sunulmasına karar verilmiştir. Fakat son anda Metin And'ın festival'e katılmaktan vazgeçmesi üzerine bildiri programdan çıkartılmıştır.

23 Eylülde Charleville - Meziere'e Ahmet Borcaklı'nın başkanlığında giden ekibimizin ilk mutluluğu, şehrin her caddesinde Türk Bayrağının diğer festivale katılan

Festivale katılan Ahmet Borcaklı

ARAŞTIRMALARI

6469

Talât Dumanlı, Fransa'da Yapılan Gölge Oyunları ve Kukla Festivali'nde aldığı madalya, Festival afisi ve Karagöz - Hacivat figürleriyle..

milletlerin bayrakları arasında dalgalandı. gını görmek olmuştur.

24 Eylül Pazar günü saat 18'de Talât Dumanlı tarafından şehrin en büyük si-

Malatya Folkloru :

Malatya'da Koç Koyurma (Koç Katımı)

Yazan : Ahmet ŞENTÜRK

Derleme yeri : Akçadağ, Derleme yılı : 1970, Kimden derlendiği : Mehmet Balarısı.

Koyunun Türk köylüsünün iktisadi hayatında önemli yeri vardır. İlk vatanının Orta Asya olduğu bilinen koyunun eti, sütü, yünü ve derisiyle günlük hayatımız

nema salonu "Cinema Alhambra" da önce Karagöz gösterilmiş, sonra da Türk El Kuklası oynatılmıştır. Gösteriden önce oyunların prensipleri, tipleri ve konusu üzerine hazırlanan not seyircilere okunmuş tur.

Karagöz Oyunu'nun sağlam yapısı, figürlerinin renk dengesi, tiplerinin çeşitliliği, ses ve taklit hünerleri, gerek meslekten olanların ve gerekse meraklı seyircilerin büyük takdirini kazanmış dakikalarca alkışlanmıştır.

26 Eylül Salı günü Cinéma Palace salonunun antresinde Karagöz suretleri, Karagöz ve Kukla ile ilgili kitap, broşür ve resim sergisi açılmış, ayrıca bir de kukla köşesi hazırlanmıştır. Akşam aynı salonunda karton ve animasyon filmler arasında kısa metrajlı renkli bir Karagöz filmi gösterilmiştir. Gerek sergi ve gerekse film büyük bir ilgiyle izlenmiştir.

28 Eylül Perşembe günü ise "Poyer Social Salonu" Hâyâli Küçük Ali'nin Gülme komşuna gelir başma" adlı renkli karagöz filminin oynatımına tahsis edilmiştir. Gerek renklerin güzelliği ve gerekse oyun tekniği, filmin bitiminde alkışlarla karşılanmıştır. Aynı gece "Hôtel de Ville"de festivalin kapanışı dolayısıyla yapılan büyük resepsiyonda organizasyon başkanı M. Jacques Félix, Türk Ekibi Yöneticisi Ahmet Borçaklı'yı sergi, film ve diğer gösterilerin başarısından dolayı kutlamış ve bir madalya ile onore etmiştir. Değerli sanatçı Talât Dumanlı'ya da ayrıca bir madalya verilmiştir.

Daha sonra 29 Eylül - 1 Ekim tarihlerinde Paris'te kutlanan Unima France'm 10. kuruluş yıldönümü dolayısıyla Pontoise şehri kültür merkezinde hazırlanan Kukla Tiyatrosu Sergisi'nde de bir Karagöz Köşesi hazırlanmıştır.

daki önemini bilen köylü sürüye ilk defa katılan koç için özel bir tören düzenler.

Karakteri itibarıyla gerçek bir Türk gelenegini yansıtan bu törenlerin ne zaman danberi yapılageldiği hakkında kesin bir bilgimiz yoktur. Ancak bu törenin, koyunun ilk kez evcilleştirildiği, Orta Asya'dan Anadolu'ya yayılmış olduğu şaşmaz bir gerçektir.

Malatya'da koç katımı Ekim Ayının 15 - 25. günleri arasında yapılır. Koçun sürüye katıldığı gün masrafı davar sahipleri tarafından karşılanan "KÖMBE" (*) yapılır. Törende hazır bulunan köylüye yedirilir. Bir düğün havası içinde koç ağıldan alınıp sürünün yanına götürülünceye kadar, davarın ürkererek bir araya toplanmasını sağlamak amacıyla, zırlıksız havaya tüfek atılır.

KOÇUN SÜSLENMESİ :

Sürüye katılacak koçlar özel şekilde beslenir. Zamanı gelince çeşitli renklerle boyanır. Bir ipe geçirilen 3, 4, 5 adet kadar elma, armut, nar vs. meyvalar koçun boynuna bağlanır. Bütün köylü çoluk, çocuk, genç, ihtiyar koçun etrafını alıp büyük bir sevinç içersinde iken sürüye doğru götürülen hayvanın boynundaki meyveyi kapıp yemek için çobanlar koşuşurlar.

Gelecek ilkbaharda kendilerine yeşil otlakların en güzel süsünü teşkil eden bembeyaz, alacalı, mor kuzular hediye edecek olan koç biraz mağrur, biraz haşin davranışlarla sürüye dahil edilir. Bütün köylü tören yerinden ayrılırken hayırlı olmasını dileğiyle birbirlerini kutlarlar. Keçilerin döllenmesi için teke de aynı tören sırasında sürüye sahnır.

(*) KÖMBE, kömme, gömme = Bir çeşit etli ekmek. Yapılışı : Hazırlanan hamur açılır. Bir saç üzerine serilir. Üzerine et ya da kavurma ile yağ ve haşlanmış patates koyulur. Açılan bir diğer hamur bunun üzerine serilir. Saç kor haline gelmiş ateşe bırakılır. Onun üzerine ikinci bir saç kapatılır. İkinci saçın üzerine de ateş koyulur. İki ateş arasında ağır ağır pişen kömbe dikdörtgen şeklinde kesilerek yenir.

Saz Şairleri :

Tasbaz Ali

Yazan : Prof. Dr. Şükrü ELÇİN

17 nci yüzyıla âit bir mecmuadan naklen yayımlanan şiiri ile tanıdığımız Tasbaz Ali (1) :

"Yâr vatanım Leh'den öte nidelim"
mısraında belirttiği üzere Türkiye'den uzakta bir memlekette doğmuştur. "1650" yılında tertip edilen Ali Ufki mecmuasında şiirlerinin bulunması ve aşağıda vereceğimiz örnekte görülecek Girit zaferini kutlulaması 4. Murad ve hususiyle Sultan İbrahim ve Avcı Mehmed devirlerini idrâk ettiğini gösteriyor.

Şairin 16 nci yüzyıl sonlarında veya 17 nci yüzyıl başında Osmanlıların Avrupa ülkesine akınları sonunda esir veya mâcerâ arayan biri olarak İstanbul'a getirildiği veya geldiği anlaşılıyor.

"Mecmûa-ı Sâz ü Söz"de kayıtlı manzumelerinden birinde adının "Ali" olduğunu öğrendiğimiz Tasbaz'ın Ali Ufki gibi ihtidâ etmiş olması kuvvetli bir ihtimaldir. Bir şiirinde kullandığı "kul" tâbiri, onun esir veya yeniçeri olduğunu göstern bir delildir.

Rıza Nur'un şairin ünvanını zoraki bir iştikakla "Tahmasb"a bağlaması yanlış tir. Tasbaz, Farsça'da : sihirbaz, büyücü, hokkabaz ve tavla oynayan mânâlarına gelmektedir (2). Bu kelime, ayrı bir yazımızda bahis konusu edeceğimiz Ali Ufki'nin ansiklopedik lügatinde de "hokkabaz" mânâsıdır (3).

Osmanlı sarayının islâmî kültür, terbiye, düşünce ve yaşayışı dikkate alınacak olursa Ali'nin İstanbul veya Edirne'de oyunlar tertip eden sanatkarlar arasında hokkabazlık ettiği; şairlik ve musikişinaslığından ziyade bu tarafı ile şöhret bulduğu kabul edilebilir.

Bilindiği üzere Osmanlı sarayı, hususiyetle Enderun, uzun yüzyıllar bir çok sanat, fikir ve idare adamlarını yetiştiren bir kültür yuvası olmuştur. [Bakınız: Esad Efendi, Tezkire-i Hânenegân; Hafız İlyas, Vekayi-i Letâifi Enderun; Abdüllatif, Âyine-i Devrân; M. Atâ, Enderun Tarihi; Köprülü, Meddahlar makalesi.] Ali Ufki'nin ikinci derecedeki bu şairin şiirlerine ve musikişinasların hüküm vereceği

bestelerine yer verişinin bir sebebini de gurbetzedelik ve hemşehrilik düşüncesinde aramak lazımdır (Not: 1).

Bu yıl Paris'te Rıza Nur'un tanıttığı mecmuayı görmek fırsatını elde ettik ve yayımladığı metni doğru okuyamadığını gördük; aynı mecmuada Tasbaz Ali'nin ikinci bir şiirini tesbit ettik. Bu şairin yurtdışında bahis konusu ettiğimiz Ali Ufki mecmuasında da üç şiiri vardır. Bunlardan biri Girit fethi üzerinedir, ikincisi gammezlara karşı hicivdir, üçüncüsü oldukça muvaffakiyetli bir güz tasviridir.

Bu yazımızla Rıza Nur'un yayımladığını da düzelterek beş manzumesini veriyoruz.

I

Şunda yavru geldiğimin hikmeti
Yanmaya aşkına bunda gelmişim
Kanlı yağım sıldığımın hikmeti
Canı aşkın yakdı nâcâr kalmışım

B' meded gönglüm ki çok akdı sanga
Eyleding yâr çok ceşâlar sen banga
Etdüğünü kanlı zâlim bir anga
Bagramı derd ü elemle delmişim

Gamzelering cana zahm urah
Yürecigim yavru gayet bereli
Kelb rakibler ile seni görelî
Derd ile ölmezden evvel ölmüşim

Vashna el irebilmez kandesin
Can cânan ol münevver tendesin
Cana kıy hiç acımas bendesin
Sen ceşâkârı cihanda bulmuşım

Yâr vatanım Leh'den öte nidelim
Takdir imiş gel muhabbet idelim
Der ki Tasbaz râh-ı aşka gidelim
Tâ ezelden sanga bende olmuşım

II

Ceşâ itme yeter hânım
Helâk itdin beni derdle
Vefâ eyle a sultanım
Helâk itdin beni derdle

Banga kal merhamet yavru
Yüzün gören düşer fevri
Çekilmez eyleding cevri
Helâk itdin beni derdle

Yüzüme bak güle güle
Cânan gönğüm ala ala
Gözüm yaşı döndi sele
Helâk itdin beni derdle
Tutu gibi söyle sözüng
Ferahlanam görüp yüzüng
Hem insâfı geçdi nazım
Helâk itdin beni derdle
Seni Mevlâ banga virdi
Ahım derdi göğe irdi
Kul Tasbaz'ın artdı derdi
Helâk itdin beni derdle

III

Türki berây-ı feth-i şehri Girid

Nicesin Venedik frengi
İdüp Osmanlıyle cengi
Karardın kaç yüzbin . . .
Sarhoş serekat küstahlarm
Teselli iderding derding
Kostor (Not 2) jeth olunmaz derding
Sonra hayruna mı virding
Amam deyü müftahlarm
Kullandı evvâi fenler
Lâğım kunbara mahzenler
Hep imdâdına gelenler
Bırakdılar tig silâhlarm
Çün kabul oldung amâne
Hayrhâh ol Al-i Osman'a
Tâbi olup müslimâna
Vir reâyâ ferâğlarm
Tasbaz aydur indir tâcı
Metâlardan gümrük bacı
Virüp Hünkâr'a haracı
Dâyım it imtidahlarm

IV

Türki berây-ı gammâz

Ne çok olur dünyada gıuşu gıllı
Yakdı bagrım kâfir gammâzın dili
İsnâd ider banga itmedüğüüm fi'li
Yakdı bagrım kâfir gammâzın dili

Ayrpsız bir Allah ancak dinürken
Rabbri settârihüyüp okunurken
Sahih (sak) mü'min mü'mine eylik
sanurken
Yakdı bagrım kâfir gammâzın dili

Çüz'i aybım görse varup . . .
Söyler kendü gibi nobran gidiye
Hocası yokdur ki diling tut diye
Yakdı bagrım kâfir gammâzın dili

İftirâ eşedd-i minelkatildir
İftiracıymünafık bed adlıdır
Nefsim ayblu ise dilim tatlıdır
Yakdı bagrım kâfir gammâzın dili
Tasbaz Ali sevdi hünermend hûri
Hayra gözlerinin artardı nûri
Engel duyup atdı bin . . .
Yakdı bagrım kâfir gammâzın dili

V

Türki, berây-ı hazân

Şimden-gerü güz eyyâmı irişdi
Bozuldı yeşili alı dağlarm
Gözi yaşı ummânlarla karışdı
Kırıldı kanadı kolu dağlarm
Görünmez oldı dumandan bir seri
Âh ü feryâd ile doldı her yeri
Bürüdi üstüne hazan askeri
Dağıldı şenliği alı dağlarm
Dâyım boran gitmedikçe başımdan
Mihnet ü gam eksik olmaz peşinden
Gözlerinden akan kanlu yaşından
Duruldı bulank seli dağlarm
Felek tebdil itdi geceye günü
Değişdi abâyâ ol yeşil donı
Kar yağup buz domup aldı dört yanı
Kârbana (askere) yol virmez belı
dağlarm

Tasbaz gözi yaşı taşgım akmışdır
Çarh-ı felek hatırcıgım yıkmışdır
Rûzigâr elinden neler çekmişdir
Eğer söyleyüdü dili dağlarm

(1) Rıza Nuz, Türk Bilik Revüsü C. III, nu. 7, s. 13 - 14, 1937.

(2) Steingass, Persian - English Dictionary, s. 306, 1930 baskısı; Ali Rıza ve Sabahat Alp, Büyük Osmanlı Lügati C. V, s. 1450, 1961.

(3) Ali Ufki, Lâtince - Türkçe Ansiklopedik lügat, 211 b, 1641.

Not 1) Yılmaz Öztuna, Türkiye Tarihinde (C. X, 1966) bilinmeyen bir çok bestekâr - şairler hakkında değerli ipuçları vermiş, Kâtip Ali, Şahinoğlu ve Tasbaz Ali'yi bu arada zikretmiştir.

Not 2) Kostor, Kastel kelimesinin halk dilinde aldığı şekildedir. Evliya Çelebi'nin (C. 8, s. 285) "bir boğaz ağzında yahut bir dağda karavulhâne gibi bina olunan kal'a" olarak tarif ettiği kâstellerin en meşhuru İnebahtı'yı korumuştur. Kastellerden biri de Girid'te bulunuyordu.

Düğünler ve Gelenekleri :

Van'da Düğün Âdetleri

KIZ İSTEMEDEN GERDEĞE DEĞİN

Yazan : Nedim ORTA

Van ve yöresinde 18 yaşını dolduran erkek ve 16 yaşına giren kız evlenebilir. Evlenme teklifi genellikle erkekten ve erkek tarafından gelir.

Kızın yada kız tarafının evlenme teklifi hoş karşılanmaz. Evlenmek isteyen erkek, arzusunu ya annesine doğrudan açar veya yakın akrabalarından bazı kadınlara (Hala, Teyze v.b. gibiler) söyleyerek ana ve babasına iletilmesini ister. Kızın haberi yoktur. Ancak anne ve babası verici olurlarsa kızın annesi kızıyla konuşur ve onun fikrini alır. Kızın fikri alınsa da genellikle ana ve babanın kararı karardır.

Evlenmek isteyen erkeğe kız aramak için gitmeye "görücülik" denir. Görücü olarak erkeğin yakınları çıkar. Kız evine giden görüncüler ilgiyle karşılanılır. Kızın annesi kızını giydirip kuşandırır, bazı hususlarda (nasıl hareket edeceğiyle ilgili) gerekenleri söyler. Kız, görüncülerin karşısına çıkınca önce en yaşlı görücüden başlıyarak ellerini öper, hoş geldiniz der. Kahve, çay ve şekerle görüncülerini ağırlar.

Görüncüler belli etmeden tepeden tırnağa süzerler kıızı. Eve dönülünce herkes fikrini söyler, daha etraflı bilgi edinilmek istenirse konukomşudan soruşturma yapılır. Neticede olumlu karar verilirse, karar evlenmek isteyen erkeğe annesi veya yakın akrabaları tarafından duyurulur. Erkek, kıızı görmemişse görmek ister. Kıızı ya mahallede dolaşırken yada kendi akrabalarının evine davet ettirerek görür. Kızın haberi olmaz, gizli yapılır bu görme işi. Kıızı beğenirse annesine kararını bildirir. Erkeğin kararı üzerine kız evine haber iletir ve kızlarını verici olup olmadıkları sorulur. Buna "ağız arama" denir. Durum erkeğin lehine geliyorsa kıızı istemeye erkeğin erkek akrabaları gider ve kıızı oğlana isterler. İsteme: "Biz Allah'ın emri, Peygamber'in kavliyle kızımızı, oğlumuzu istemeye geldik." sözleriyle olur.

Kız evi kendini naza çekerek kendi ölçülerini çerçevesinde araştırma yapmak için zaman kazanmaya çalışır. Oğlan evi bu arada gelip gitmektedir kız evine. Sonuçta

karşılıklı karara varılır. Karara varıldıktan sonra her iki taraf belirli bir günde kız evinde toplanır ve kız tarafının istekleri dinlenir, "başlık" üzerine konuşulur. Bu toplantıda münakaşanın ağırlık noktası başlıktır. Anlaşmaya varıldığı takdirde bu anlaşmaya çevrede "kesbiç" denilir, anlaşma zılamına gelir, oğlan evi kız evine şeker gönderir. (Bütçeye göre şekerin miktarı artabilir. Hattâ elli altmış kilo civarına çıkabilir.) Şekeri, kız evine oğlanın yakın kadın akrabaları götürür. Arabanın önüne (genellikle taksi tutulur) şeker sandığı süslenerek konur ve çalgılar çalınarak, kız evine gidilir. Kız evinde de kızın kadın akrabaları toplanmıştır, gelenleri karşılarlar, şekerle birlikte içeriye alırlar, kârsılıklı olarak hal ve hatırlar sorulur, şakalaşırlar, oyunlar oynanır.

Şekerin gelmesini müteakip kız evi de oğlan evine oğlan için "kellebaşı" tabir edilen hediyelerini gönderir. Bu hediyeler genellikle : Mendil, kravat, çorap, iç çamaşırı, kol düğmesi, gömlek v.b. gibilerdir. Bunların yanısıra sürahiyle şerbet ve bir mendile sarılı olarak kesme şeker de gönderilir. Böylece, karşılıklı gidüş gelişler tatlı ile başlar ki, tatlı sürüp gitsin.

Oğlan evine hediyeleri götüren kadına damat olacak oğlan, bahşış verir. Kız evinden gönderilen giyecek hediyeleri, damat düğün günü giyer.

Bütün bunlardan sonra nişan ve şerbete sıra gelir. Nişan hazırlığını kız tarafı yapar ve her iki tarafı şerbet içmeye çağırır. Bir gün öncesinden de oğlan tarafı nişan için gerekli hazırlığı yapıp kız evine bırakmış olur. Nişan tepsisi kız evine gidince karşılayıcılar :

"Ne geliyor ne geliyor
Gelin kız sinin geliyor
Sinide neler geliyor
Bir avuç üzüm geliyor."

Değişmesiyle tepsiyi alırlar ve gelen eşyaları bir bir elden geçirirken her biri için birer mani söylerler. Şerbetler içilir ve oğlan kıza nişan yüzüğü ile diğer ziynet eşyalarını takar, sonra kız evinden ayrılır.

Bu arada oğlan evinden bir kişi içtiği şerbet bardağını şaklar, çıkarken kız evindekilere göstererek taşa vurup kırar, bu uğur sayılır.

Nikâh iki çeşittir. Biri resmi olup, dinî (imam nikâhı) nikâhtan önce yapılır. Dinî nikâh düğüne bir hafta kala kız evinde olur. Bu nikâha oğlan ve kıza şahit olmak üzere kız ve oğlanın akrabalarından birer kişi gelir. İmam, kız ve oğlandan "evet" cevabını alınca dua okur ve çiftlerin mesut olmaları dileğinde bulunur. Artık kız ve oğlan evli sayılmaktadır. Düğün yapılabıcağa gün tesbit edilir. Düğün başladığı gün erkek evinde çalgılar çalınır, oyunlar oynanır. Oğlanın erkek arkadaşları "ergenlik gecesi" adı verilen bir gecede oğlan evinde toplanarak yemek yerler, eğlenirler. O gece oğlan evindeki kadınlar da kız evine kınaya giderler. Beraberlerinde götürdükleri kına gelinin ellerine yakılır. Gelinin kınalı elleri sarılırken sağ avucu içine bir altın bırakılır. Kız evine gelen kızlar, kadımlar da ellerine kına yakarlar. Bu geceye ve yapılanlara "basalya" adı verilir. Kız evinde de çalgılar çalınır, oyunlar oynanır sonra da topluca oğlan evine gidilir. Oğlanın sağdıç devamlı yanındadır, oğlana yol gösterir, nasıl hareket eteceğini anlatır. Sağdıç genellikle evli olur, ya da bu işleri bilen bir kimsedir. Damat heyecanlı ve dalgın olduğundan sağdıç onu korumakla da görevlidir. Sağdıçın dalgınlığından istifa edip damadın herhangi bir eşyasını alıp saklayabilen davetlilerden bazıları eşyayı geri vermek için hediye, ya da bahşiş isterler. Hediye, ya da bahşiş verilirse alınan eşya iade edilir. Bazan damat bile kaçırılıp saklanır. Sağdıç bir ziyafet verdiğini vaad edince ortaya çıkarılır.

Düğünün ilk günü oğlan erkek, kız da kadın akrabaları beraberliğinde hamama giderler. Hamam dönüşü damat, boynuna sırmalı kadife bir şal sarar, erkek evindeki konuklar tarafından karşılanır ve kapı önünde çalgılar çalınarak oyunlar oynandıktan sonra damat eve alınır. Yemek yendikten sonra gene çalgılar çalınır, oyunlar oynanır. Kız evinde de çalgılar çalınır oynanmaktadır. Kız evi çalınmaya dursun oğlan evinde "damat traşı" yapılır. Tıraş anında berberin çırağı davetlilerden bahşiş toplar. Tıraş bitince da-

mat önce babasının, sonra sırayla davetlilerden yaşlı olanların ellerini öper, akrabalarının sıkır. El öpme bitince özel olarak hazırlanan yerine oturur. Oyunlar tekrar başlar, bu arada damat da oyuna kaldırılır. Damadın oyuna kalkması davulcuyu coşturur, çünkü damat oynarken davetliler davulcuya bahşiş vermektedirler. Bu bahşişin adı "şabaş"tır. Öyle ki oyunun hareketi davetliler arasında şabaş verme yarışına yol açar çoğu zaman...

Vakit gelince tksilere binilir, konu komşu da minibüslere biner ve kız evine gidilir. Eskiden paytonla, atlarla gelin alınıyordu. Atların başları süslenir, daha bir şaşaalı olurmuş gelin alayı.

Kız evine gidilirken gelin için özel bir araba hazırlanır ve süslenir. Bu arabaya oğlanın en yakın erkek akrabası biner, buna "düğün büyüğü" adı verilir. Çalgılar çalınarak gelin evine geldiğinde oğlan evi tarafı içeriye alınır ve çeşitli maniler atılır. Manilerin çoğu gelin ile damat üzerinedir.

*Edremil Van'a bakar
İcinden Şamran akar
Öyle bir yâr sevmişem
Her gelen ona bakar.*

*Eyvân sarı gül sarı
Eyvâna konmuş arı
Kız oğlanı seviyor
Halt etmiş kocakarı.*

*Kuşun kanadı başka
Esmerin tadı başka
Hiç kimseye benzemez
Yârimin tadı başka.*

*Güvercin havadadır
El vurma yuvadadır
Bir elim yâr koynunda
Bir elim duadadır.*

*Su gelir ark uzunu
Gazel tutmuş yüzünü
Öpmeyeydim göreydim
Nazlı yârin yüzünü.*

*Evleri var hane hane
Benleri var tane tane
Ben o yârin aşkından
Kül oldum yane yane.*

*A benim bahtı yârim
Gönülde tahtı yârim
Yüzünde göz izi var
Sana kim baktı yârimi.*

ARAŞTIRMALARI

*Yiğitler hep er olur
Gözlerinde fer olur
Sır saklamayı bilen
Aşkta muzaffer olur.*

Gene oyunlar oynanır. Burada oynanan oyunların bir iddiası vardır. Erkek tarafından olan oyuncular tüm marifetlerini gösterirler, birbirlerini mat etme çabasında dırlar. Bu arada içerde gelin hazırlanmaktadır. Hazırlık bitince, düğün büyüğü gelini alır ve gelin için özel olarak hazırlanan arabaya bindirir. Gelinin yanına "yenge" tâbir etikleri geline yol gösterici kadın biner. Yenge de kızın en yakın kadın akrabasıdır. Gelin alayı oğlan evine doğru harekete geçer. Şehir içinde birkaç tur atılır. Bu arada gelin alayının önü keşilebilir ve bahşiş istenir. Düğün büyüğü bahşişi verir. Oğlan evine gelince oğlan evi tarafından görevlendirilen iki kızın biri "gelinin ayakları dibinde su dolu bir testi kırar," diğeri de "gelinin yüzüne ayna tutar." Düğün büyüğü gelinin duvağını kaldırarak aynaya baktırır, bir başkası da bozuk para ile birlikte şeker, leblebi, buğday gibi şeyleri gelinin başına serper. Bunlar, çiftlerin mutlu olmaları temennisiyle yapılan şeylerdir, "Uğur sayılır ve çiftlerin evlerine bolluk getireceği"ne inanılır.

Gelinin başına serpilen paradan kapabiller bu parayı uğur parası, bereket parası olarak saklarlar. Sonra damat çıkar ve gelinin koluna girerek alkışlar arasında içeriye alır. İçerde davetli kadınlar bulur maktadır. Gelin ile güvey kendileri için hazırlanan yerlere otururlar, damat gelinin duvağını açar, davetli "kadımlardan biri gelinin kucığına bir erkek çocuk oturur." damat bu çocuğa hediye verir. Bu hareket yeni evlilerin bir erkek çocukları olması dileğinin ifadesidir. Bir süre mani ve türküler söylendikten sonra damat kalkar. erkeklerin bulunduğu yere geçer. Bundan sonra "sağdıç" tarafından gezdirilir ve gerekli bilgiler verilir. Akşam oğlan evinde oğlanın ve kızın yakın akrabaları kalır. İmam dua okur ve oğlan tekbir getirilerek gerdeğe girer. Damat gerdeğe girerken sırtına yumrukları vurulur. Odaya giren damat önce iki rekât namaz kılar. Odada gelinden başka gelinin yengesi de vardır. "Gelin secadeye para atar." bu parayı gelinin yengesi alır. "Gelin ile damat elele verirken

birbirlerinin ayaklarına basmaya çalışırlar." Kim önce basarsa, ömür boyu evde onun sözü geçer denilmektedir.

Yerlerine oturan damat ile gelin yengenin verdiği şerbetleri içerler. Damat, yengeye bahşişini verir. Yengenin işi bitmiştir artık, dışarıya çıkar. Gelinle başbaşa kalan güvey gelini konuşurmaya çalışır, gelin konuşmaz, dili bağlıdır. Güvey ya altın, ya da bilezik takınca konuşur, "dil bağı" çözülmüştür.

Sabahı yenge "bekâret bezi"ni alarak oğlanın ve kızın annelerine gösterir, her ikisinden de bahşişini alır.

Gerdek gecesinin üçüncü günü gelin ile güvey önce oğlanın ana ve babasının ellerini öperler, sonra kızın ana ve babasının ellerini öpmeye giderler. El öpmeye elleri öpülenler gelin ile güveye hediye verirler.

Gelin de özel olarak hazırladığı hediyeleri çeyizini açarak oğlanın sağdıçına ve oğlan tarafına dağıtır.

Bundan sonra konu komşunun gelin görme ziyaretleri başlar.

Bu âdetler gün gün ziyaflettedir. Gelin alayında at ile paytonun yerini taksi, minibüs almıştır. Gelin ile güvey için söylenen mani ve şarkılara pek yer verilmemektedir.

İKİNCİ BASKISI YAPILAN SAYILARIMIZ

Dergimizin tam bir koleksiyonunu elde etmek isteyen bilim adamlarımız, ve dünyanın dört bir tarafındaki yabancı kitaplık ve üniversiteler günden gününe artmaktadır. Bu sebeple, tükenen eski sayılarımızın ikinci baskılarını yapmak zorunluğunu duymaktayız. Bundan evvel 21 sayımızın ikinci baskısını yapmıştık. Bu defa da 8 sayımızın ikinci baskısını yaptırmaktayız. Bunların baskısı bitmek üzeredir. Bitince ilk ciltlerimizi olduğu gibi 13. cildimizi de ciltleterek okuyucularımızın faydalanmasına sunacağız.

Bu arada cilt kapağı isteyen abone ve okuyucularımızın da arzusunu yerine getireceğiz.

Son defa ikinci baskıları tamamlanmak üzere olan sayılarımızın numaraları şunlardır : 9, 49, 52, 61, 69, 75, 79, 94.

T.F.A.

Ayın Olayları :

Türk Hamamı Gelenek ve Eşyaları Sergisi

"Eski çağlardan beri Türk kadınının sergi yeri hamamdır. Sosyal sınıfını, varlığını gösterdiği yer hamamdır. Bu nedenle eski çağlarda hamama giden bir Türk kadını, baloya giden bir Avrupalıdan çok daha şıktır" diyor Sabiha Tansuğ. Ve ekliyor; "İşte bu yüzden de Türk hamamı bütün dünyaya adını duyurmuştur."

Tüm uğraşısını Türk kadınının geleneklerine ayıran ve bu çalışmalarıyla Türk geleneklerini sınır dışında duyuran Sabiha Tansuğ 9. sergisini 28 Eylül - 28 Ekim 1972 günleri arasında Yapı ve Kredi Bankasının Galatasaray'daki galerisinde açmıştır.

Sabiha Tansuğ tam 12 yıl uğraşmış, bu yeni sergisi için Anadolu'yu karış ka-

Sabiha Tansuğ, sergilediği Türk Hamamı eşyaları sergisinde.

rış gezerek 140 hamam etnografya malzemesini bir araya toplamıştır.

Dünyanın ve Türkiye'nin ilk hamam sergisinde yer alan eşyalardan bir kısmı şunlardır: El işlemesi havlular, peştemallar, bakır ve gümüş taslar, taraklar, sabunluklar, takunyalar. Ziyet kutuları, bohçalar, aynalar ve hamam yaygısı ile kına, rastık ve hamamotu tasları, tülbentler, keseler bu sergide ilgiyle izlenen eşyalar arasında yer almıştır.

Sergideki eşyaları tek tek Anadolu evlerini dolaşarak toplayan Sabiha Tansuğ kendine verilen koleksiyoncu sözcüğünü reddediyor ve "Ben koleksiyoncu değil, konucuyum", bir konuyu ele alır inceler ve örneklerim. Daha sonraki çalışmalar için çığır açarım. Hamam sergisi de bunlardan biridir. Dileğim dünyaya Türkiye'nin adını duyuran hamamlara olan ilginin artması ve hiç olmazsa bir tarihi hamamın müze haline getirilip turistik amaçlarla kullanılmasıdır" diyor.

Tansuğ'un yakındığı bir noktada da yurt dışında Türk tipi hamamara açılırken ülkemizde sağuna salgınının yayılması :

"Türk hamamı bir nevi güzellik enstitüsü bile sayılabilir. Çünkü eski çağın Türk kadını saçının boyasını, cildinin bakımını, gözünün rastığını hep hamamda yapardı. Ayrıca hamam, Türk sosyal yapısında çok geniş bir yer alırdı. Örneğin erkek anası gelinini hamamda seçer, doğan çocuk için 40. günü hamamda törenler yapılırdı. Hattâ hamam üzerine atar sözleri bile dizilmiştir. "İyi kocanın kızı kurna başında belli olur", "Gurbette öğrenmek hamamda şarkı söylemeğe benzer" gibi. Bu nedenle Türk sosyal yaşamında böylesine büyük bir yer alan gelenekler yaşatılmalı ve bu sergiler müzelerle tanıtılmalıdır." T.F.A.

Tıp Folkloru :

Yalova'nın Bazı Köylerinde Halk Hekimliği (*)

Yazan : Ecz. Ayşegül DEMİRHAN
İst. Uni. Tıp Fakültesi Asistanı

GİRİŞ :

Bu yaz Yalova'ya yaptığımız gezi sırasında Gökçedere ve Ortaburun köylerine de uğradık ve buraların sağlık folklorunu anket yolu ile incelemeye çalıştık. Özellikle halk hekimliği ve maddî tedaviler ile ilgili bazı örnekleri, bu köylerin yaşlı ve tecrübeli kimselerinden topladık.

Şimdiye kadar yaptığımız tıp folkloru çalışmalarında dikkatimizi çeken en önemli özellik, halk hekimliğidir. Acıpayamlı, bir yazısında, "Halk, hastalarını sağaltmak için doktor dışında şu kişilere başvurur : Şeyh, hoca, abdal, okuyucu, üfürükçü, büyücü, ocaklı, izinli ve tecrübeli kimseler." demektedir (1). Ayrıca köy ya da kasabalarda doktor olmayan fakat halkın ilaçlar ve hastalıklar yönünden çok güvendiği bazı insanlar ki bunların başında köy ebesi, sağlık memuru gibi sağlık elemanları da gelmektedir. Bu kimseler, halk ile anketçi arasında "haberci" rolünü oynamaktadırlar. Saintyves kitabında, "Anketçi, birçok habercilerin yardımını elde etmeğe mecburdur. İyi hafızalı, orada doğmuş, açık fikirli habercilerle görüşme yapılmalıdır." diye yazar (2).

Kaplıcalara çok yakın olan Gökçedere köyünde halkın hastalıkların tedavisi için ençok başvurduğu kimse, köyün sağlık memurudur (3) ki ona "doktor" diye isim takmışlardır. "Doktor", halkdan ve kendisinden önce gelenlerden öğrendiği bilgileri bize anlatarak buranın sağlık folklorunu biraz olsun aydınlatmaya çalıştı. Böylece habercilik görevini çok güzel bir şekilde yaparak büyük yardımları dokundu. Yine Gökçedere'den 15 - 20 dakikalık bir uzaklıkta olan Ortaburun köyünde de oranın yaşlı ve tecrübeli kimselerinden yararlandık (4).

Bu çalışmamızda daha çok maddî tedavilerden örnekler yer vermekle beraber birkaç telkin tedavisini de örnek olmak üzere ele aldık.

★
GÖKÇEDERE KÖYÜ HALK İLAÇLARI

Mide ağrısına : a) Boru Çiçeği kayna-

tılıp içilir. b) Zeytinyaprağı kaynatılır ve aç karnına içilir.

Basura : Üvez kökü kaynatılıp içilir.
Vereme : Kaplumbağa kanı konyak için de hastaya verilir.

Şeker hastalığına : Dut yaprağı yedirilir.

Mide yarası ve ülser : Nöbet şekeri yenir.

Mide ekşimesine : Ekmek kabuğu yenir.
Zatürrieye : Keten tohumu lapası 2 tülbent arasında sırta konur.

İshale : Kızılçık yenir.
Ateşlenmeye : a) Patates yuvarlak yuvarlak kesilir, bir bezle alına bağlanır. b) Alına sirke sürülür.

Çibana : a) Şiş kısma domates bağlanır. b) Hayvan derisi bağlanır. c) Sancı varsa, pişirilmiş soğan zeytinyağı ile birlikte çibana konur.

Diş ağrısına : Ağrıyan dişe tuz ya da ispiroto konur.

Nasıra : Domates sarılır ve sonra yumuşayan kısım kesilir.

Kulak ağrısına : a) Kaba kâğıt kulağın uc kısmında yakılır. b) Pişmiş sarımsak konur.

Saç kelliğine : Açılmış kısma sarımsak sürülür.

Romatizmaya : 2 - 3 kilo karalahana yaprağı sıcak suya bırakılır ve arasına sıcak yapraklar romatizmalı yere konur.

b) 1 kilo karaturp rendelenir ve sarılır. Bu küre bir hafta devşim edilir. c) İnce naylon dize sarılır, üzerine bez bağlanır.

Çukçağa : Çekirdekle zeytin sarılır.
Tırnak batmasına : Külde pişirilmiş soğan bağlanır.

Burun kanamasına : a) Enseye soğuk su dökülür. b) Tütün basılır.

Arı sokmasına : a) Domates konur. b) Çamur sürülür.

Sinir hastalığına : Leblebi yenir.
Göz Suyu : Gökçedere köyü halkının ve ayrıca Türkiye'nin her yerinden gelen ziryaretçilerin faydalandıkları sıcak kükürtlü su olup Yalova kaplıcalarında bulunmaktadır. Haricen göz ağrısı, çapaklan-

ma, kanlanma gibi hastalıklarda göz, bu su ile banyo yapılır. Yine deri hastalıklarında deriye sürülerek kullanılmaktadır. Bundan başka dahilen içilirse ülser, mide yarası, mide ağrısına karşı iyi geldiği gibi taş ve kum dökücü faydaları da vardır.

İçme Suyu : Yalova kaplıcalarında yüzlerce insanın faydalandığı kükürtlü sudur. Özellikle sabahları içilen bu suyun mide yarasına iyi geldiği, solucan düşürdüğü, taş ve kum dökütüğü bilinir.

Telkin tedavileri : Köyün yakınında Aslanagzı denen bir mağara vardır, buradaki sütunlardan üç kere geçilir ve atılan taş, sütunlar üzerinde durursa dileğin olacağına inanılır. Yine kaplıcalarda bulunan ufak bir mağaraya akan sıcak suların içindeki taşlardan biri atılır, eğer taş, durursa kalırsa dilek yerine gelir. Ayrıca nazar değmemesi ve çarpılma olmaması için muska yazılmaktadır.

★

ORTABURUN KÖYÜ HALK İLAÇLARI

Çıkağa : Zeytin ezilir, bez veya keçe ile serilirse şişi alır.

DERGİMİZİN SATIŞ YERLERİ

Bazı okuyucularımız dergimizi İstanbul, Ankara, İzmir, Konya, Eskişehir, Sivas ve Erzurum gibi büyük şehirlerde bulamadıklarını bildirmektedir. Dergimiz bu şehirlerde şu bayilerde satılmaktadır :

- 1 - İstanbul'da : Beyazıt'ta Sahafılar No. 4, Elif Kitabevi'nde. Beyazıt Koska Ordu Caddesi'nde Çantay Kitabevi'nde. Lâleli'de Fethibey Cad. No. 13'de Nida Müziği'nde.
- 2 - Ankara'da : Yenışehir, Atatürk Bulvarı, No. 82, Kocabeyoğlu Pasajı, 117-118'de Aydın Kitabevi'nde.
- 3 - İzmir'de : İkiçeşmelik Cad. No. 139/D, Uğur Sazevi'nde.
- 4 - Konya'da : Hükümet Meydanı, Yeni Kitabevi'nde. Alaaddin Caddesi, İdman Yurdu Sitesi'nde Güngör Kitabevi'nde.
- 5 - Sivas'ta : Kepenek Cad. Kepenek Kitabevi'nde.
- 6 - Eskişehir'de : Hamamyolu Cad. No. 26/A'da Ahenk Müziği'nde.
- 7 - Erzurum'da : Atatürk Üniversitesi, Ed. Fak. Halk Edebiyatı Kitaplığı'nda. Eski ve yeni bütün sayılarımızın tane-si, 250 kuruştur. Yıllık abonesi 5 lira indirimli olarak 25 liradır. Abone adresi : Posta Kutusu : 46 Aksaray - İstanbul T.F.A.

Sarıluğa : a) Kestirilir. b) İhlamur kaynatılıp içilir.

Kabakulağa : Ham kabak kaynatılır, sıcak sarılır.

Öksürüğe : a) İhlamur içilir. b) Çaya karabiber dökülerek içilir.

Sırt ağrısına : Ufak bir beze tuz konur, ağrıyan yere bağlanır, üzerine ispirto dökülür ve yakılır.

Ishale : a) Leblebi yedirilir. b) Demli çay içirilir. c) Bir kaşık nişasta dövülür, pelte yapılır. Sonra bir kaşık pelteye yarım limonun suyu karıştırılarak yedirilir.

Kan çabanna : a) Kurşun ile sabun rendelenir, eritilir, yaraya bağlanır. b) Şekerle karıştırılmış nişasta bağlanır.

Karın ağrısına : Kurutulmuş limon kabuğu ağızda çiğnenir.

★

SONUÇ :

Sonuç olarak denebilir ki çok turistik bir yer haline gelmiş olan Gökçedere ve Ortaburun köylerinde tamamen saf bir tip folkloru yoktur. Özellikle Gökçedere'ye sonradan yabancıların yerleşmesi ve köyün kaplıcalara yakın oluşu, buranın kozmopolit bir görünüm kazanmasına yol açmıştır. Yaşlı tıbbi gelenekler ile birlikte yerli yabancı herkes tarafından bilinen ve çok kullanılan kükürtlü sular, eskiden olduğu kadar bugün de halkın çok rağbet ettiği kaynaklardır.

(*) Folklorik çalışmaların doğru bir metotla yapılmasında bana yol gösteren ve kıymetli çalışma saatlerinde yardımlarını esirgemeyen Türk Folklor Araştırmaları Dergisi sahibi Sayın Bay İhsan Hünçer'e teşekkür ederim.

(1) Acıpayam, Prof. Dr. Orhan : Türkiye Folklorunun Bazı Özellikleri A. Ü., D.T.C.F. Dergisi, Cilt: XXVI, Sayı: 1 - 2, Ocak - Haziran 1969.

(2) Saantyes, P. : Folklor El Kitabı, (Çeviren: Bülal Aziz Yanıkoğlu) İstanbul 1951.

(3) Bize Gökçedere köyü halk ilaçları hakkında bilgi veren köy muhtarı ve sağlık memuru Baki Altay ile eşi Nermün Altay, oğlu Tunç Altay'a ayrı ayrı teşekkür ederim.

(4) Ortaburun köyünün yerlilerinden Cemal Dinç ve Emin Kurt'a teşekkür ederim. Bu iki yerli de köyün yaşlı ve tecrübeli kimselerindendir. Yaşları: Cemal Dinç: 60, Emin Kurt: 50.

Halk Şiirimizde Keklik

Yazan : Ali Esat BOZYİĞİT

Türk Halk şiirinde, tabiatın güzel varlıklarından olan çiçekler ve kuşlar motif olarak sık sık kullanılır. Çiçeklerden gül, karanfil, sümbül, lâle, menekşe, kuşlardan bülbül, turna, leylek, sülüm, keklik hemen her şair tarafından terennüm edilmiştir. Bu arada ördek, kuğu, suna, ceylan, ge-yik gibi güzel hayvanlar da halk şiirinde geniş yer tutar. Sevgililerin çeşitli yönleri bu güzel varlıkların özelliklerine benzetilir.

Bu yazımızda Halk Şiirimizden örneklerle Keklik'den söz etmek istiyoruz : (1)

Keklik, kuşlar sınıfının Tavukgiller takımının Sülüngiller familyasındadır. Kışverengimsi, başında uzunlamasına sarı, gri renkli, sırtında enine pas kızılı çizgiler bulunur. Uzunluğu 26 cm. dir. Vücutu uzuncadır. Orta uzunlukta ve yanlardan basılmış kubbeli gagası ve yuvarlak kanatları vardır. Parmakları çıplaktır, Boz Keklik, Çil Keklik, Kırmızı Keklik, Beyaz Keklik, Kum Kekliği, Şam Kekliği gibi türleri vardır. En tanınmış türü ise Kınalı Keklik'dir.

*Kınalı kekliğe kurarlar avı
Giyme dedim giydim siyahı mavi
Senin için aşım ben karlı dağ
Aşın meleğ, anma hürisin gelin*

KARAOĞLAN (xvi. yy)

Kurak, çıplak, çok kuru dağ yamaçlarındaki çalılık, bilhassa otla kaplı sahalarda, kaye, güneşli ormanlarda yaşarlar. Üreme mevsimi dışında birçok keklik ailesi sürüler halinde bir arada bulunur. Bir Eskişehir Türküsü :

*Kayada keklik alay
Döner dolay dolay
Gerdanı alın alay
Uyanınca mahmur ela gözüm sen uyan*

*Kayada keklik yuvası
Ayağında var kması
Çektğim hep aşk belası
Uyanınca mahmur elâ gözüm sen uyan.*

Bitkisel ve hayvansal gıdalar alarak beslenirler. Suya sürüler halinde giderler. Önce suyun 50 - 100 metre yakınlarına uçarlar, etrafı iyice kolaçan edip bir tehlike olmadığına inandıkları zaman suya yak-

laşırlar ve suyu, hep bir araya sıkışarak tavuklar gibi gagalarını suya daldırıp sonra başlarını yukarıya kaldırarak içerler.

Kışı beraber geçiren keklikler Şubat ayı gelince çift çift ayrılırlar. Bu eş seçme zamanları kekliklerin en kavgacı oldukları zamandır. KARAOĞLAN böyle bir çift Keklik görmüş. Bakalım ne diyor Koşmasında :

*Bir çift keklik gördüm sıra çekilmiş
Eşinden ayrılmaz, seker ikisi
Taramış zülfünü gerdana dökmüş
İnci ile mercan döker ikisi*

*Birini benzettim yavru şahine
Birini benzettim aynı doğana
Emsali gelmemiş devri cihana
El göğüste hizmet eder ikisi*

*Birini benzettim bahçe gülüne
Birini benzettim selvi dalına
Dividim, kalemin almış eline
Hünkâra arzahal yazar ikisi*

*KARAOĞLAN der ki, ilden illere
Akam gidem boz bulanak sellere
Gövel ördek gibi gölden göllere
Çarpına çarpına yüzer ikisi.*

Keklikler, çok sıkıştırılmadıkça uçmak-
tan çekinirler. Uçarken yerden birden fırlarlar. Bu fırlayışta kanatları çok sık ve seridir. Biraz yükseldikten sonra süzülerek geçerler. Bu uçuşu Ankara dolaylarından bir türküye konu olmuş :

*Keklik gibi kanadımı süzmedim
Murad alıp doya doya gezmedim
Bu kara yazıyı kendim yazmadım
Alınma yazılmış bu kara yazı
Kader böyle imiş ağlarım bazı
Gönül ey, sebep ey...*

Uçarken kendilerine mahsus bir ses çıkarırlar ve çok uzaklara uçmadan konarlar. Konar konmaz da sekerek, inanılmaz bir kayış gösterirler. Sairler sevgililerinin yürüyüşlerini Kekliğin bu çevikliğine benzetmişler :

*Keklik gibi taşın taşa sekerek
Gerdan açıp gelişini sevdiğim
Şaşa sola taksim etmiş örgüsün
Onar onar bölüşünü sevdiğim*

RUHSATI (xix. yy)

(1) İsmet ÖZER, Keklikler, Av Dergisi Yıl 4, Sayı 3, Mart 1971.

*Keklik gibi sekişinden
Elvan elvan nakışından
Bir harâmi bakışından
Ben dönerim, gönül dönmez.*

ASIK KEREM (xvi. yy.)

*Keklik gibi taştan sekersin
Baykuş gibi azgın azgın bakarsın
Beni görseñ kaşın gözün ykarsın
Şol kara zülfüne kullar olduğum*

KARACAOĞLAN

Kekliklerin sesleri diğer hiçbir kuşla karıştırılmayacak kadar barizdir. (Kak-kak) (Ka-ka-bak) (Kak-kak-kak) şeklinde olur. Meşhur Niğde Türküsü bu sesi dile getirir :

*Akşam orada kaldı
Fıtıl yarada kaldı
Ela gözlü sevdiğim
Bilmem nerede kaldı, keklik*

*Aman keklik, yaman keklik, çil keklik
Çık dağların başına öt keklik
Gag gag gubarak, gag gag gubarak
çil keklik aman
Çık dağların başına öt keklik aman.*

Bir Eskişehir Türküsü'nde de bu sesin yanıklığından bahsedilir :

*Kekliği bıçakladım
Tüyünü saçakladım
Uyandım ki yarım yok
Yastığı kucakladım*

*Kekliğim uçar gelir
Yurdundan kaçır gelir
Gönül o yar ardından
Dağları aşar gelir*

*Kekliğim öter gelir
Yurdundan kaçır gelir
Gönül o yar ardından
Dağları aşar gelir*

*Kekliğim öter gelir
Tüylerim döker gelir
Bizim köyün kızları
Sevrani gezer gelir*

*Keklik bana ot getir
Yarımdan mektup getir
Eğer yârim gelmezse
Yakasından tut getir*

*Kekliğim seker ağlar
Tüyünü döker ağlar*

Anasız gelin olan
İçini çeker ağlar

*Keklik çıktı meşeden
Avcılar dört köşeden
Gülден almış rengini
Kokusun menekseden*

*Keklik gelir seke seke
Kulakları elmas küpe
Ben yarımdan ayrılmazdım
Ayırdılar çeke çeke*

*Keklik oldum vuran yok
Kebab oldum yiyeñ yok
Ayrılık gömleğini
Benden başka giyen yok*

*Keklik kumda eşinir
Eşinir de ötüşür
Ela gözlü gül yârim
Şimdi nerde düşünür*

*Kekliğim seker gelir
Tüyünü döker gelir
Kızın gönlü olursa
Geceyi söker gelir*

*Keklik konar boz ardıcın dalına
O da yanık yanık öter eşine
Onbeş sene düştüm senin peşine
Saramadım çakır gözlüm ben seni.*

Keklik, Türkiye'de genellikle Sürek ve Arama denen usullerle avlanır.

Tanınmış Silifke Mahalli Oyununda oyuncuları, kaşık sesleri ve hareketlerle kekliği canlandırırılar :
Yâr Yâr...

*Nerden gelirsin Silifke Kalesinden
Ne gezersin, açık belâsından
Nerde yattın, Bey'in konağında
Ne varıdı kupkuru yerde hey. Kekliğim hey.*

*Kekliği düz ovada avlıyalım
Kanadını çam dalına bağlayalım
Yâr Yâr...*

*Buyrun arkadaşlar davetim var benim
Herkes kesesinden yesin, içsin, saltanatım
var benim
Aslı yok yaylâsında binbeşyüz koyunum
var benim hey... Kekliğim hey.*

*Kekliği düz ovada avlıyalım
Kanadını çam dalına bağlıyalım.*

Halk şirimizden örneklerle tanıtmaya çalıştığımız Kekliği en son Manilerimizden dinliyerek yârimize nihayet verelim :

*Kekliğim vurdum kalkmaz
Kanım göl oldu akmaz
Ben o yare neyledim
Dönüp yüzüme bakmaz*

*Keklik taştan ne gezer
Kalem kaştan ne gezer
Yâri güzel olanın
Akıl başta ne gezer*

*Keklik eti tathirdir
Güzel seven dertlidir
Seveceksen esmer sev
Belki merhametlidir*

*Kekliik daldâ çift öter
Ellemem tüyün döker
Yarım bir huy bellemiş
İftarda gerdan öper*

*Keklik taştan el eder
Eşine gel gel eder
İki güzel bir olsa
Taşı deler yol eder*

Afyonkarahisar Folkloru :

Afyonkarahisar Yemekleri

III

Derleyen : İrfan Ünver NASRADDINOĞLU

3. PİRİNÇLİ YEMEKLER :

a. Özbek pilâvı :
Kuşbaşı et kavruarak yumuşatılır. Ha-
vuçla soğan yağda kavrulur. Sonra etle karıştırılır. Birlikte bir süre kaynatılır. Bilâhare, tuzlu su ile yıkanmış olan pirinçle birlikte pişirilir. Yerken üzerine kara biber ekilir ve yanında behemehal hoşaf bulundurulur.

★

4. ET YEMEKLERİ :

a. Bütün et :
Büyük bir parça et, parçalanmadan, içi kaynar su ile dolu tencereye konur. Et yumuşayıncaya değin kaynatılır. Bilâhare fırında ya da ateş üzerinde kızartılır. Sade veya plâvla servis yapılır.

b. Paçık :
İnek ya da dananın but ve ayak kısımları, içinde su bulunan keşkek çömleğine yerleştirilerek, akşamdan mahalle fırınına konur. Sabahleyin alınarak kahvaltı niyetine yenir...
Paçığın suyu ile yapılan "tirit" in tadına doyum olmaz.

c. Garın (İşkembe) :
Garın (İşkembe) temizlenip, haşlandıktan sonra, parçalara bölünerek çömleğe konur ve mahalle fırınına akşamdan verilir. Sabaha değin piştikten sonra sarı bahçeyin alınarak yenir.

İşkembenin çeşitli yemekleri yapılır. Ayrıca, Afyonkarahisarlılar işkembe üzerindeki şekillere de birer ad bulmuşlardır : "Kızlar evciği", "Sarkanat", "Düz garın" ve "Kadı'ya bok yediren!"

İşkembe ilaç olarak da yenir Afyonkarahisar'da : "Üzgülüğü alır" derler yaşlılar... Yani bunalımlardan kurtarır!...

İşkembeden yapılan yemeklerin bir kısmı şunlardır :

- 1) Sögüş,
- 2) Çorba,
- 3) Kızartma :

Yumurta ya belenerek, yağda ve tava üzerinde kızartılır.

4) Tas eti :
İnce ince kıyılmış soğanla birlikte yahni şeklindeki pişirilişinin adı "tas eti" dir.
5) Kıyma :
Kıyma yapıldıktan sonra soğanla pişirilir.

★

5. SEBZE YEMEKLERİ :

Afyonkarahisar'da hemen her sebzenin birçok çeşit yemeği yapılır. Örneğin; sarı decc patlıcanın 22 yemeği vardır :

a. Patlıcan yemekleri :

- 1) Badılcın böreği
- 2) Bütün etli badılcın
- 3) Yanı yarma (Karniyarik)
- 4) Nohutlu badılcın musakkası
- 5) Kavurmalı badılcın kebabı
- 6) Badılcın küllemesi
- 7) Badılcın dolması
- 8) Yoğurtlu, sarımsaklı badılcın kızartması
- 9) İmam bayıldı
- 10) Badılcın kötiüsü
- 11) Badılcın çöp kebabı
- 12) Badılcın ezmesi
- 13) Badılcın plikâkisi
- 14) Etlı badılcın sarması
- 15) Badılcın yahnisi
- 16) Badılcın doraması
- 17) Badılcın pilâv
- 18) Badılcın oturtma
- 19) Hünkâr beyendi
- 20) Badılcın gömmesi
- 21) Badılcın turşusu
- 22) Badılcın sırt dolması (sarma) (39)

Patlıcan yemeklerinin bir kısmı birçok kentlerimizde de bilinmekte ve aynı şekilde pişirilmektedir. Bu nedenle teker teker hazırlanmış ve pişiriliş şekillerini anlatmayı gereksiz buluyoruz. Ancak, Afyonkarahisar'a has olan "badılcın böreği" (40) ni anlatmakla yetineceğiz :

Badılcın böreği :

Patlıcan soyulur. Yassı parçalara bölünür. Yağda kızartılır... Yumurta, çiğ kıyma ve maydanoz birbirleriyle karıştırılır... Ke-

narı yüksek tepsiye, bir kat patlıcan, bir kat hazırlanmış harç, olmak üzere yerleştirilir. En üstte kalın bir tabaka harç ve en üstte domates bulunur... Fırına verilerek pişirilir. Ancak, üzerinin kızarmasına aldanıp pişmiş olduğu kanısı ile fırından çıkarılmayıp, iç kısımlarının da pişirilmesi sağlanmalıdır. Çok leziz bir yiyecektir...

b. Züربيye :

"Züربيye"; soğan yahnisine verilen adıdır. Bu yemekte karışım şöyledir: %80 soğan, %18 et, %2 baharat... Doğal olarak, yağ (v.b.) gibi gerekli şeyler de bulunacaktır yemeğin içerisinde.

"Anamın yemekleri" elbette ki bu kadar değildir. Her sebzenin ve yemeklik her maddenin birçok yemeğini yapmaktadır. anam... Biz Afyonkarahisarlı olmayınlar, bilmedikleri ya da değişik şekilde bildikleri yemekleri, anlattık. Bu konudaki derlemelerimiz sürdürülecektir. Amacımız unutulmaya yüz tutan Afyonkarahisar folklorunun (hiç olmazsa tesbit edilebilecek kadarının) peyderpey de olsa yayınlanarak, bu konuda ileride derli toplu bir eser hazırlıyacak hemşehrimize belge olarak bırakmaktır...

Bu dizi ile yaşam bulduğum kentim Afyonkarahisar'a, dolayısıyla Türk folkloruna küçük bir görevde bulunmuş isem, mutlu olacağım.

(22) Mahalli bir deyimdir. Aynı anlamda : "fasır fasır kabartma" deymi de vardır.

(23) Hamur, yumruk kadar parçalara bölünür.

(24) Bişirgeç: Tahtadan yapılmış, uzun saplı ve yuvarlak, uç kısmı yassı ve biraz genişçe, mutfak aleti.

(25) Cimciklemek: Çimdik atmaktır.

(26) Yoğrulan.

(27) 30 kişinin yere bağdaş kurarak yemek yiyebileceği daire şeklindeki sofradır. Bu sofraya düğün (v.b.) gibi çok davetlinin bulunduğu yemek ziyafetlerinde kurulur. Davetliler rahat oturamazlarsa, "asker biçimi" oturulur. Bu biçimde; yere bağdaş kurarak oturan kişi, sola dönerek, sağ dizini sofranın altına sokar. Sol el sofradan uzak, fakat sağ el, sofranın ortasına değin uzanabilmektedir...

(28) Özel yağ tavası.

(29) Pişi için özel olarak yapılmış şiş (madden).

(30) Kaynatmak.

(31) Çalkalamakla, buğday içerisindeki yabancı maddeleri temizlenir.

(32) Boyana; Yerden bir metre kadar yüksek, 3 - 4 metre çapında daire şeklinde bir set, üzerinde dik olarak duran, geniş çaplı fakat kısa boylu bir silindir... Set üzerine konulan buğday, bir at ya da katırın çevirdiği silindire ezilir... Kısaca, boyana, bir çeşit değirmene verilen adıdır.

(33) Yıkama, kurutma, ayıklama, çekilme usullerinin Afyonkarahisar'a has özellikleri vardır. Bu konularda tüm komşular birbirlerine yardımcı olur ve zevkle yapılırlar.

(34) Köfte sözcüğü, Afyonkarahisar'da "kötü" olarak telaffuz edilir.

(35) Düğünün elde edilişi, "sulu kötti"den önce anlatılmıştır.

(36) Savrulma : Elek ya da kalburla yapılır. Baş hizasında tutularak sallanır, kabuklar uçar, iri taneler aşağıya dökülür.

(37) Süzgeç.

(38) Tava.

(39) İlk 21 patlıcan yemeği adı, "Afyon Çimento" gazetesinden aynen alınmıştır.

(40) Afyonkarahisar ağzında; patlıcan, "bardırcan" şeklinde telaffuz edilir.

Aşık Merdanoğlu

Yazan : Nizamettin ONK

B. Almanya Türk Öğretmeni / Bielefeld

Kars yöresinin adı dillerde dolaşan ozanlarından biricik MERDANOĞLU anıldığında gönüller başkalaşır. Kendi adıyla yaktığı makâmı (âşık havası), meclislerin çiçeğidir. Nerede, hangi dernekte bir âşık çalıp, çağırırsa dinleyicilerden birisi : "Âşık, bir de Merdanoğlu söyler misin?" diye sipariş ister.

Doğduğu ve öldüğü tarihi kesin tesbit edemediğimiz Merdanoğlu, 1900 yılı baş-

larında 65 - 75 yaşlarında ölmüştür. Arpaçay ilçemizin BUCA köyündendir. Ataları buraya Azerbaycan'dan gelmişlerdir. Asıl adı İsmail olmasına rağmen deyişlerini Merdanoğlu taşıması ile söylemiştir. Türklerin atadan kalma geleneğinin devamı olarak bir göçebe, soylu aileye mensuptur. Yazın yaylağa, kışın kışlağa göçerek hayvancılıkla geçim sağlayan zengin kimselerdir. Özel tezgâhlarda halıcılık, kilimcilik te ailesinin sanatıdır. Şöyle ki : piyasaya sürecektik kadar değilse de kendi ev ihtiyaçlarını, döşemelerini bununla gidermekteydiler.

Ozan Kış günlerinin uzun süren gecelerinde sazını alır, çıkar evden, köy demez, kasaba demez geniş yörede duyurur sesini halkına... Bazan haftalarca, bazan aylarca dönmez evine... Hikâye anlatır, türkü söyler. Bir gün sazını kılıfına soktuğunda yaz, bahar gelmiştir. Artık iş zamanıdır. Yayla zamandır.

Yazında, ozanın birkaç güzellemesi ve koşması ile yetinmek istiyorum :

İlkbahar gelir, eller köçer yaylağa... Merdanoğlu köçmez mi? Babası, kardeşleri, eşi, dostu çıkırlar öküzleri, atları... Sürüleri alıp çıkırlar yaylağa. Yeşil yamaçlar, renkli çiçekler, buz gibi billür pınarlar ilham verir Ozana... Kara - çadır'ın önüne tezgâh kurup rengârenk nakışlarla halı dokuan bacısından hayranlığını gizliyemez :

Babası beyzade, kardeşi ağa
Köçümüz yüklendi, gider yaylağa
Hava bulutlandı gorhürüm yağa
İslana üzünde tel Şehrebani.

Bir hah tohuyor ağı, karalı
Dezgâhda oturan dağlar maralı
Olmuyaydın bacım, seni men alm
Gorhürüm gımaye el Şehrebani.
Senin adım her terefde ad oldu
Kime gönül verdin, kim abad oldu?
Kovdun mu kapından yohsa yad oldu?
Allahın yoluna gel Şehrebani.

Küheylan at kişner bulağ başında
Eyi yohdu kipriğinde, kaşında

TÜRKÜ

(Kimi Hayvanlar Üstüne)

(Derleyen : Dr. Mehmet Tuğrul. Derleme tarihi: 9. 1. 1942. Derleme yeri: Ankara. Kaynak: İbrahim Candas, 51 yaşında Kastamonu ilinin Tosya ilçesinden, müzik öğretmeni, klarnet çalar. Türküü annesinden öğrenmiş.)

Horoz der ki ingiygik
Ben oldum Hakka âşık
Göz uyur kalb uyanık
Ulu dağlar içinde

Geyik der ki otlarım
Yavrıma süt toplarım
Dağlar taşlar aşarım
Nice yıllar içinde

Bülbül der ki şakırım
Tanrı ismin okuyum
Yıldı kırk gün yaşarım
Gül gülistan içinde

Tevuk Tanrısın bilir
Mevlâya şükür kılır
Gafiller yatmış uyur
Yorgan döşsek içinde

Tavşan der ki suçum yok
İle ki düşmanım çok
Hiç esirgeyenim yok
Kaldım dağlar içinde.
Kırlangıç çamur karar
Bülbül dostunu arar
Çımkakan (1) tahta yarar
Ulu dağlar içinde.

(1) ağaçkakan

Yıllık abonesi : 25,
altı aylık abonesi : 15
liradır.
Yurt dışı senelik abone :
\$ 4. f 1.5. DM 12

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı:
Halk Matbaası
İstanbul

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER
Yazı İşlerini Fiilen Idare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray - İstanbul, Tel: 22 49 74

Şaban ayı onödördü ya onbeşinde
MERDANOĞLU sana kul Şehrebani.

★

Ozanın aşk şiirleri içlidir. Onda taze hayat, taze muhabbet görülür. Salına salına geçen güzelin yapısı yanında, giyinmesi de etkiler. İşte pınardan su alıp dönen güzelin testisinin altındaki entarisi de konu olmuştur. Üst köyneğinin (entari) de türlü mücevherat ile süslenmesini ister.

Ne güzel yaranıp kalu belâdan
İreğin açıldı, gülden, lala dan
Serrafklar zer doğrar, zerrin tilâdan
Elinden geldikçe düz köyneğine.

Taze Bayram oldu il tezelendi
Bağlar çiçeklendi gül tezelendi
Ağ keten köynekten ter süzeldi
Onun'çin mâilem kız köyneğine.

Sarı gurban olan suların yolu
Geden de boş geder, gelen de dolu
Altından arkalı, üstünden donu
Bir de MERDANOĞLU yaz köyneğine.

Gezginci olur ozan. En neşesiz zamanlarında çevre köyleri dolaşır. Gördüğü, rasıladığı kimselere taş atmaktan alamaz kenlini. Hale bunlar göğsü terlemiş güzellik olursa n'çin bir güzelleme söylemeden geçsin ozan? Merdanoğlu, Çıldır dolaylarındaydı. Bir de yolu, bu ilçemizin Urta köyüne düşer. İlk karşısına çıkan, Urta'nın güzeldi konuk etmesini ister. Bir gün yolun bivahtı düştü Urta'ya Dedim, konağ eyle. (ay!) Urta'nın gızı, Dedim, çekiş burdan gonağ eğlenmez Dedim, men garibem donu gırmazı.

Urta'nın dağları çendi, dumandı
Eşiğde kalınışam Allah amandı
Urta'nın kızları nece yamandı
Dedim gonağ eyle Urta'nın gızı.
Kendimiz olubdu dört yanı meşe
Yazık MERDANOĞLU bir hezar peşe
Sallana sallana karşından keçe
Meni gonağ eyle Urta'nın gızı...

Çoktur Merdanoğlu'nun deyişleri. Yazmakla bitmez. Derlemekle sonu gelmez. Yayıldıkça yayılmıştır. Şu anda köyünde yaşamakta olan oğulları, torunları dahi bilmedikleri, duymadıkları deyişleriyle karşılaşır.

Sözcükler : Bivaht : Vakitsiz. Çen : Sis. Don : Kadın giyeceği, entari. Eybi : Kusuru. Eşiğ : Dışarı. Konağ : Konuk, misafiri. Köyneğ : Entari, fistan.

Bize gelen KITAPLAR

● Perre DUCASSÉ — Nihal ÖNOL : "Büyük Felsefeler". Varlık Yayınları, Faydalı Kitaplar : 121. 16,5 x 12 Cm. boyunda, 182 sayfa, 8 lira.

● Aleksandr SOLJENITSİN — Mehmet ÖZGÜL : "Kreçetovka İstasyonunda Bir Olay". Roman. Ek olarak Matrioyana'nın Evi romanı da kitabın sonuna alınmıştır. Varlık Yayınları, Faydalı Eserler Kitaplığı : 214. 16,5 x 12 boyunda, 190 sayfa, 8 lira.

● Friedrich Wilhelm NIETZSCHE — Osman DERİNSU : "Zerdüşt Böyle Diyordu". Varlık Yayınları, Faydalı Kitaplar : 122. 16,5 x 12 boyunda, 384 sayfa, 15 lira.

● Zahir GÜVEMLİ : "Acı Aşkılar — Ünlü Tabloların Açıklı Hikâyeleri". Varlık Yayınları, Faydalı Kitaplar : 123. 16,5 x 12 boyunda, 246 sayfa, ayrıca 16 sayfa tablo, 10 lira.

● Maurice MEGRET — Samih TIRYAKIOĞLU : "Psikolojik Savaş". Varlık Yayınları, Faydalı Kitaplar : 124. 16,5 x 12 boyunda, 176 sayfa, 8 lira.

● August STRINDBERG — Behçet NECATİGİL : "Açık Deniz Kıyısında". Roman. Varlık Yayınları, Büyük Eserler : 215. 16,5 x 12 boyunda, 262 sayfa, 10 lira.

● Eleanor H. PORTER — Ülkü TAMER : "Pollyanna — Çocukluk Yılları". Roman. Bütünü ile çevrilmiştir. Varlık Yayınları, Büyük Eserler : 217. 16,5 x 12 boyunda, 245 sayfa, 8 lira.

● Cengiz DAĞCI : "Üşüyen Sokak". Roman. Varlık Yayınları, Büyük Eserler : 218. 16,5 x 12 boyunda, 251 sayfa, 8 lira.

● Sigmund FREUD — Şizen ÜSTÜN / Galip ÜSTÜN : "Rüyalar ve Yorumları". Varlık Yayınları, Faydalı Kitaplar : 125. 16,5 x 12 boyunda, 112 sayfa, 5 lira.

● Bertrand RUSSELL — Hilmi YAVUZ : "Bilim ve Din". Yüzyıllardır süren savaş. Varlık Yayınları, Faydalı Kitaplar : 127. 16,5 x 12 boyunda 233 sayfa, 8 lira.

Bir Hatay Masalı :

Söz Satan Adam

Derleyen : Dr. Hekim Edip KIZILDAĞLI

Aksakallı adamın biri şehir şehir dolaşır, pazarlarda söz satarmış. Bir gün Padişah bunu duymuş. Merak ederek yanına çağırılmış.

— Bana da söz satar mısın, demiş.

— Belki. Beş altın verirsen sana da bir söz satarım, demiş.

Padişah lalasına beş altın vermesini emretmiş. Aksakal da :

— "Bir işi yapmaya başladığın zaman sonunu iyice düşün".

— Bana sattığın söz bu kadar mı ?

— Evet.

Padişah düşünmüş taşınmış bu sözü üç levhaya yazıp birini baş ucuna, diğerini yatak odasına, üçüncüyü de misafir odasına astırmış.

Günlerden bir gün Padişah hastalanmış. Hekimler baş ucunda toplanıp kendisinden kan alınmasını salık vermişler. O vakitler kan alma işini berberler yaparmış. Zamanın berberbaşını çağırılmışlar.

Berberbaşı saraya geldiği zaman onu "Kara Vezir" karşılamış. Kara Vezir Padişahı hiç sevmez ve bir gün evvel ölmesini istemiş. Berbere :

— Padişaktan kanı ne ile alacaksın, leşterini göreyim, demiş..

— İşte leşterim. Bununla alacağım.

— Senin o leşterin çok paslı, al benim hazırladığım leşterle işini gör ve sesini çırkarma, diyerek cebine de bir kese altın indirmiş. (Meğer verdiği leşter zehirli imiş).

Berber padişahın huzuruna girmiş. Harzırığa başlarken duvardaki levha gözüne ilişmiş : "BİR İŞE BAŞLARKEN SONUNU İYİ DÜŞÜN".

Berber de düşünmeğe başlamış : "Kara vezir niçin bana bu parayı verdi, niçin leşterimi değiştirdi?". Padişah :

— Haydi oğlum hekimlerin dediğini yap.

— Yapamıyacağım Sultanım, çünkü karpıdan girerken kara vezir cebime bir kese altın koydu ve leşterimi değiştirdi.

— Aferin oğlum, sen o leşteri bize ver ve işine hekimlerin vereceği leşterle devam et. Berber gereken kanı almış. Padişahın ihşanı olan iki kese altını cebine koymuşlar, evine yollamışlar.

Gün geçtikçe padişah iyileşmiş ve ayağa kalkmış.

Bir gece hekimlerine ve vezirlerine bir ziyafet tertip etmiş, Berberbaşını da çağırıp sofranın baş köşesine oturmuş.

Kara vezir Padişaha :

— Sultanım, bu berberbaşının baş köşeye oturması bu kadar gerek mi?

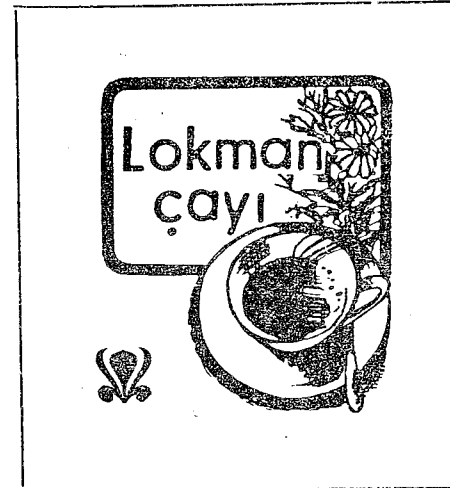
— Sus, sen karışma, demiş. El çırparak Kara Vezirin leşterini dolaptan çıkartmış.

— Haydi oğlum, şu Kara Vezirden de kan al göreyim, demiş.

Kara Vezir hatasını anlamış ve af dilemiş de o zehirli leşterle kanı akıtılarak öldürülmüş. Etrafındakilere :

— Şimdi kimi Kara Vezirin yerine vezir yapayım diye sormuş, herkes berberbaşını teklif etmiş. Padişah :

— Bana söz satan "Aksakal"ı bulun. Onu baş vezir yaptım. Diye ferman buyurmuş. Ve, siz de "BİR İŞE BAŞLARKEN SONUNU İYİ DÜŞÜNÜN" demiş.

Derlemeler:

Sivas'ın Acıyurt Köyünden Derlenen Maniler

IV

Toplayan : Doğan KAYA

Golundaki göy moncu,
Nazaradır nazara,
İkimizi goysunlar,
Bir daracık mezere..

Bosdanlarda mor hıyar,
Boyu boyuma uyar,
İkimiz de bir boyda,
Ayırmaya kim giyar.

Bosdanlarda lahana,
Dalını yeyif dana,
Meni yardan edenin;
Ağzında dili yana.

Bosdanı belliyirler
Gülünü elliyirler,
Ne kötü köyünüz var
Sevmeden dilliyirler.

Mavulum mavuşdurar
Yel vurar savuşdurar.
Yusufu Zalha (137) kimi.
Hah bizi gavuşdurar.

Uzun uzun çeperler,
Çepere su serperler,
Uzah yoldan geleni,
Terli terli öperler.

Gale galeyeye garşı,
Galenin ardı çarşı,
Bir şeftali ver mana;
Dosta düşmana garşı.

Tohadın mezerliği,
Top biter üzerliği,
Padişah oğlunda yoh,
Yarımın güzelliği.

İlk' mehdebin yohuşu,
Gızdar verer öpüşü,
Gız'ır gurvan olum,
Anan duydu bu işi.

Ne yaman estin boyraz,
Bağrımı ezdin boyraz,
Eller çüt çüt gezir,
Mana mı gastın boyraz?

Galeden dutdum çücük'
Ağzı burnu güccik'
Men sana varır mıyam,
Sen bize gel a çocu.

Dereye tütün goydum,
Adını bütün goydum,
Sizin kimi gızdarı;
Küllükte itim goydum.

Guş gader olamadım,
Dallara gonamadım,
Cümle guş murad aldı,
Men murat alamadım.

Garyoladan enerken,
Verdim omuz omuza,
İşmar ettim (128) almadı;
Domuz oğlu domuza.

Hey uluma uluma!
Su doldurdum tuluma,
Söylersen mahni söyle,
İtim kimi uluma.

Çeketin oynamasın,
Çamırı boylamasın,
Geçme gapımdan oğlan,
Üreyim oynamasın.

Men tapança açaram,
Mahni benim naçarım,
Men gızdarın içine,
Mahni diye kaçaram.

Bir ay doğar gararsız,
Bir mum yanar fenarsız
Bir elde iki garpuz,
Dutular mı imansız?

Men patates soyaram,
İçlerini oyaram,
Patatesin bişende,
Yiye yiye doyarım.

Çay aşığı susuzam,
Susuzam uyhusuzam,
Girsem yarın goynuna,
Elim durmaz huysuzam.

Çay aşığı çaylarken,
İtirdim tapançamı,
Tapançamı ararken,
Men buldum eylencemi.

Tüfengim salhım saçah,
Alçah boylumsun alçah,
Gız sana güccik' derler,
Sen doldurarsan gucah.

Tüfengim atılmır,
Bahalı satılmır,
Geceleri ondört sahat;
Yalağız yatılmır.

Tüfengim umuzumda,
Elmalar boğazımda,
Yatmışam, uyumuşam,
Gül memeler ağzımda.

Tüfengim allı pullu,
Men sevmem dolu mulu,
Olarsa güzel olsun,
Memeleri pompullu.

Hey kemanici dayı!
Niye çoh bağırırsan
Sen de benim kimisen,
Gızdarı sevirsen.

Kemanici zurnacı,
Acı üreyim acı.
Hankisini seveyim,
İkisi de bir bacı.

Men kemani çalamam,
Dayım darılar dayım;
Dayımın gızlarından;
Yoh mudur benim payım.

Kemanımın üstünde;
Var bir nazar moncuğu,
Nasıl asger edim,
Men bu güccik' çocuğu.

Kemani çala çala,
Çıttım ince dallara,
Az galdı dal girila;
Yarım ellere gala.

ARAŞTIRMALARI

Çobanın elinde gaval,
Arhasında sürü davar,
Eyer davar susuzsa,
Ağ memeler çifte punar.

Punarına baş olaydım,
Üzüğüne (139) gaş olay-
dım,
Yalgız davar yayılmaz,
Men sana eş olaydım.

Tasbehin (140) mercan-
yam,

Neren ağrıyır canım?
Her neren ağrıyorsa,
Oran ağrıyır canım.

Endin gar kütüğüne,
Gar düzleye düzleye,
İki gözüm kör oldu,
Yar gözleye gözleye.

Tasbehim yanar döner,
Yarımın adı Ömer,
Ömer meni almazsa,
Üreyim ona yanar.

Mehdip yazdım alasan,
Alada ohuyasan,
Bu mehdibin üsdüne
Durmuyada gelesen.

Mehdip yazdım özümden,
Derya deniz üzünden,
Mehdip gurvan olum,
Öp yarımın yüzünden.

Küp içinde unum var,
Allahdan umudum var,
Men yara gavuşursam,
Dedelere mumum var.

Küp içinde nişasta,
Eşittim yarım hasda,
A yarım hastasan mı?
Men yazdıram bir musga.

Eşik' eşik' arası,
Çıttım atlas parası,
Göz görüf, gönül sevif,
Ne di bunun çarası?

Çoban mahniye başladı,
Gız mahniye başladı,
Çobanın gaşı gözü,
Gızdarı ataşladı.

Gel mahni yarışdırah,
Küskünü barışdırah,
Küskünler tez barışar,
Hasreti gavuşdurah.

Körpünün altı çayır,
Yanıram çayır çayır,
Gız Allahın seversen,
Yönünü beri çevir.

Garyola mengin (141) ol-
sun,
Sevdüğüm zengin olsun,
Zenginlik'de deyilem,
Gofamın dengi olsun.

Garşıda sarı burma, (142)
Oğlan garşında durma,
Birgün alar kaçaram,
Bekarsın deyif durma.

Getme yarım ağlaram,
Yollarını bağlaram,
Sen bir yılhh burda gal,
Men bir adam yollaram.

Ekin ek'dim gül bitdi,
Dalında bülbül ötdü,
Ötmez olaydın bülbül,
Yarım gurbete getdi.

Gapıları galın yar,
Gomşuları zalım yar,
Bir ananın dört oğlu;
Bir benim malım yar.

Gemi gelir gemi,
Pecesi men olum,
Gözel güzel gızdarın,
Gocası men olum.

Goyun endi harosa. (143)
Söyle sözün varısa,
Üç günüm yara gurvan;
Beş gün ömrüm varısa.

Mangala bah mangala,
Guş mu gonar Gangala?
Adam mehil verer mi?
Sizin kimi mundara.

Su geler al taşdardan,
Döküler yamaçlardan
Yara fisdan biçerem,
Ardında ki saçlardan.

Al almanın dördünü,
Sev güzelin merdini,
Olarsa güzel olsun,
Çek'mem kötü derdini.

Su geler millendirer,
Çayırı çimlendirer,
Yar senin gaşın gözün;
Arhazı (144) dillendirer.

Çih galeden at meni,
Endir bindir dut meni,
Ağ göbeyin üsdünde,
Çalhala uyut meni.

Gara yunu diderem,
Damdan dama giderem,
Kimdir benim vekilim,
Sevdiyüme giderem.

Goyun doğdu berede,
Su doldurdum derede,
Atlı salsam toplanmaz;
Heresi (145) bir derede.

Sandığı sıra düzdüm,
Altını gora bozdum,
Kesmezdim umudumu,
Elin dilinden bezdim.

Gız gapıya yan verif,
Altın küpe şan verif,
Gız olğanı, görende,
Ayah üsde can verif.

Kötan atdim tarlaya,
Parıl parıl parlaya,
Bekâr gızın goynunda,
Memeleri terleye.

Kesdim gısır geçiyi,
Yağna bah yağına,
Oğlan gurvanın olum,
Çoravının bağına.

Gangal'a (146) paşa gelif,
Mızrağım taş gelif,
Sağ elim yar goynunda;
Sol elim, boşa gelif.

Gangal'ının gayası,
Yarım türkmen mayası,
Yarıma gurvan olsun,
Gangal'ının ağası.

Sandık üsdünde keçe,
Yar yolu burdan geçe,
Yarın şirin elleri;
Birgün elime geçe.

Sandık üsdünde sandık

(148)

Beklemekten oysandık,
Her gapı açılarda;
Yarım gelir sandık.

Çaşının garasına,
Gül goydum arasına,
Seni melhem deyirler,
Sinemin yarasına.

Gaşların oh sevdiğüm,
Kirpiğin çoh sevdiğüm,
Sana çirkin deyirler,
Menendin (148) yoh sev-
diğüm.

Defimin delik'leri,
Cevimin (149) erik'leri,
Sevdü sevdü almadı;
Gavurun enik'leri.

Geden oğlan beri bah,
Aldın ahlımı birah,
Ya meni de al gedek',
Ya bir bergizar birah.

Gedirem bende bende,
Bir hayvam (150) galdı
sende
Hayva kimi sarardım,
Din, iman yoh mu sende ?

Gedirem işte gör,
Hayalda gör düşte gör.
Gıymatımı bilmedin,
Bir kötüye düşte gör.

Bu dağlar eze dağlar,
Çiçeyi teze dağlar,
Su serpin serin olsun,
Yar gele geze dağlar.

Mehdip yazdım garadan,
Dağlar gahsın aradan,
Mehdipinen gonusah,
Yeri göğü yaradan

Gederem dur diyen yoh,
Kebab oldum yiyen yoh,
Ayrılıh köneyini;
Benden başga geyen yoh.

Bu dağlar ulu dağlar,
Etrafi sulu dağlar,
Şurda bir gelin ölüf,
Çöy gürler bulut ağlar.

Garanfil eydi eydi,
Eydide yere deydi,
Mehlenizde yar sevdiğüm;
Zararım kime deydi.

(BİTTİ)

137. Zalha : Zeliha,
138. İşmar etmek : işaret et-
mek
139. üzük' : yüzük
140. tasbeh : tesbih
141. mengin : sağlam. kip,
sıkı
142. sarı burma : helezoni şe-
kildeki tatlıya verilen isim.
143. haros : ekili olmayan ot-
lu tarla
144. arhaz : dilsiz
145. Gangal : Sivas'ın Kangal
kazası
147. oysanmek : usanmak
148. mened : es, benzer
149. cev : cep
150. hayva : ayva.

(Basın : 61223 - 127)

(Folklor : 128)

Siddetli
baş
ağrılarına
karşı

OPON
KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago,
romatizma ağrılarını teskin eder
OPON, bayanların muayyen zaman-
lardaki sancılarında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans : - 129)

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI
A. Ş.

KURULUŞ : 1946

Sermayesi :
80.000.000.-- Lira

Yurt içinde 186 Şube

★

TASARRUF MEVDUATINDA HARBİYEDE
VE FENERBAHÇEDE TAM KONFORLU
APARTMAN DAİRELERİ VE ZENGİN PARA
İKRAMİYELERİ

GARANTİ BANKASI

(Folklor : 130)

milyon üstüne milyon

T.C. ZİRAAT BANKASI

YIL SONUNDA BİR ÇEKİLİŞTE 20 MİLYON

(Basın : 21494/6721 - 126)

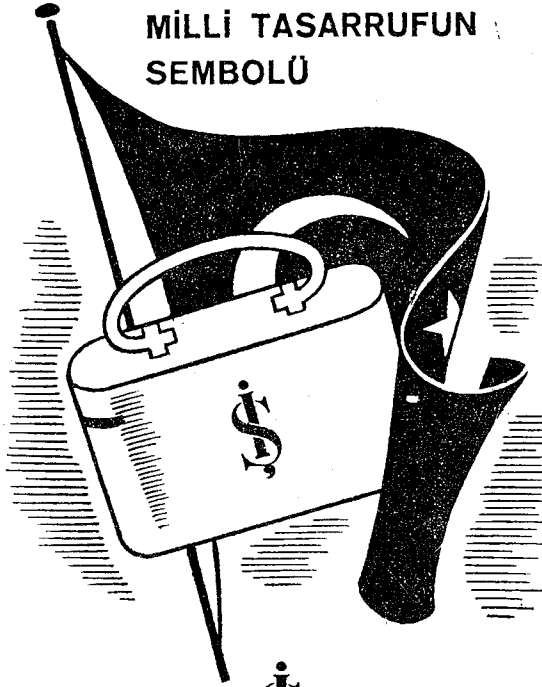
C-VİTAMİNLİ
PORTAKAL ÖZÜ

Oralet

Bir bardak suya
bir kaşık ORALET.
koyarak taze
PORTAKAL SUYU
içebilirsiniz.

(Radar : -- 131)

MİLLİ TASARRUFUN
SEMBOLÜ

TÜRKİYE BANKASI
paranızın... istikbalinizin emniyeti

(Folklor : 132)

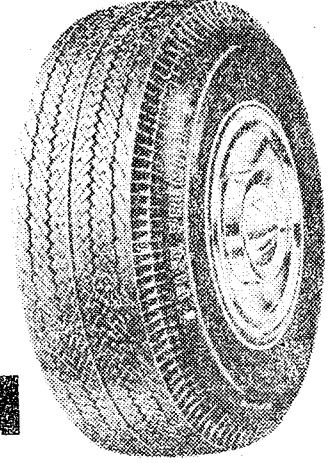
GRİPİN, nezle
başlangıcında birçok
tehlikeleri önlemek
bakımından faydalıdır.
GRİPİN, 4 saat
ara ile günde
3 adet alınabilir.

GRİPİN

Yeni Ajans : -- 133)

**Vasitanıza
ve yolunuza
en uygun lâstik
Fisk çeşidi
arasındadır!**

FISK
sağlam
yumuşak

Fisk, piyasanın en yumuşak lâstiğidir.
Sarsıntıları önler, rahat bir yolculuk sağlar.
Fisk, piyasanın en sağlam lâstiğidir.
Terkibinde bulunan Poli-B maddesi sayesinde
çelik gibi bir sağlamlık kazanmıştır.
Fisk, piyasanın uzun yola en elverişli, ağır yüke
en dayanıklı lâstiğidir.
Fisk, piyasanın fren emniyetini en iyi sağlayan
lâstiğidir.
Fisk, savrulmayı ve kaymayı önler.

(Manajans : 3464 -- 134)